

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ-ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΟΝΩΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ.

Ὁ σκοπὸς τῆς παραγωγῆς, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι ἡ χρῆσις τῶν δημιουργημάτων τῆς. Ἡ χρῆσις αὕτη ὀνομάζεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διὰ τοῦ ὄρου *κατανάλωσις*, ἣτις περιέχει δύο ἐννοίας, διότι ἢ εἶναι μεταποίησις εἰς ἄλλας ἀξίας ἢ εἶναι καταστροφή ἄμεσος ἢ βραδεῖα ἐκεῖνων αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουσι. Διὰ τῆς καταναλώσεως συντηρεῖται ἡ κοινωνία, ἀλλ' ἄνευ τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς ἢ ἀνθρωπότης ἤθελε περιέλθῃ εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς πρωτογενοῦς φυσικῆς παραγωγῆς, ἣτις προσαρμόζεται πρὸς τοὺς ἐλαχίστους πληθυσμοὺς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Παρακολουθοῦσα, λέγει ὁ Say, ἡ πολιτικὴ οἰκονομία τὴν κίνησιν τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς ἀποκαλύπτει τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσι τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀντικειμένων τῆς. Ἡ ἀνάλυσις ἀφ' ἐνὸς μὲν καθιστᾷ γνωστὰ τὴν φύσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς καταναλώσεως, ἣτις εἶναι καταστροφή μιᾶς ἀξίας πρὸς κατάρτισιν ἄλλης. Ὅταν ἡ καταστροφή αὕτη ἐνεργεῖται εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἢ ἐν τινι προϊόντι καταστρεφόμενη ἀξία μεταβαίνει εἰς ἄλλο, ἢ κατανάλωσις εἶναι ἀναπαραγωγικὴ. Δι' αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται καὶ διαιωνίζονται αἱ κεφαλαιώδεις ἀξίαι. Καὶ ὅταν μάλιστα ἡ κατανάλωσις αὕτη ἀπλῶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἀρχικὴν του κατάστασιν τὸ κεφάλαιον χωρὶς νὰ τὸ αὐξάνῃ, ἀρκεῖ ὅπως διδῆ κέρδος τις εἰς τοὺς γαιοκτῆτας, τοὺς κεφαλαιούχους καὶ τοὺς βιομηχάνους.

νους, διότι ἡ παραγωγή, ἣτις ἐντεῦθεν ἐπακολουθεῖ, δὲν δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἄνευ ἀγορᾶς τῶν παραγωγικῶν ὑπηρεσιῶν των καὶ ἡ ἀγορὰ αὕτη τῶν ὑπηρεσιῶν των ἀποτελεῖ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν. Διαφέρει ὅταν ἡ καταστροφή τῶν ἀξιῶν ἔχῃ σκοπὸν ἀπλῶς τὴν πλήρωσιν τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν καὶ ὀρέξεων. Ἡ κατανάλωσις τότε εἶναι κατανάλωσις ἄγονος.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φειδοῦς καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως ἀλλ' εἰς τὴν αὐξήσιν αὐτῆς. Αἱ φυλαχθεῖσαι ἀξίαι δὲν ἀφαιροῦνται ἀπὸ πάσης καταναλώσεως· ἀπλῶς ἀφαιροῦνται ἀπὸ τῆς καταναλώσεως ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὴν παραγωγικὴν. Ἐντὶ νὰ βλάπτῃ λοιπὸν ἡ φειδῶ εἰς τὴν κατανάλωσιν, τὴν διπλασιάζει, τὴν ἑκατονταπλασιάζει. Ἐν πάσῃ παραγωγικῇ ἐργασίᾳ τὸ κεφάλαιον καταναλίσκεται ὑπὸ τῶν παραγωγῶν καὶ ἀποκαθιστάμενον ὑπ' αὐτῶν καταναλίσκεται ἐκ νέου ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐργασίᾳ. Ἀξία μὴ κεφαλαιοποιηθεῖσα δὲν καταναλίσκεται εἰμὴ ἄπαξ.

Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ἐὰν ἡ κατανάλωσις ἐν γένει προκαλῇ τὴν ἀναπαραγωγὴν, ἡ ἄγονος κατανάλωσις, ἐν ἰδιαιτέρᾳ τινι περιστάσει, δὲν τὴν προκαλεῖ πλειότερον τῆς παραγωγικῆς, καὶ ὅτι γενικῶς εἰπεῖν ἡ παραγωγικὴ κατανάλωσις κινεῖ ἀπείρως πλειότερον τῆς ἀγόνου τὴν παραγωγὴν, διότι τὴν διαιωνίζει ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον τὸ αὐτὸ κεφάλαιον δὲν κατασπαταλεῖται ὑπὸ τῆς ἀπειρίας ἢ ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου τῶν ἀπολαύσεων ὀρμῆς. Ἀναμφιβόλως ἡ μεγάλη ἐπιθυμία τῆς καταναλώσεως ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐπιδίωξιν τῶν προϊόντων καὶ εἶναι ἐπομένως τὸ κύριον ἐλατήριον τῆς παραγωγῆς. Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη ἐπιθυμία τῆς καταναλώσεως ἐμπνέεται τόσον ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς αὐξήσεως τῆς περιουσίας, δηλαδὴ τῆς παραγωγικῆς καταναλώσεως, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ πόθου τῶν ἐν τῷ παρόντι εὐχαριστήσεων.

Ὁ πόθος τὸν ὁποῖον αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐξήσιν τῆς μελλούσης εὐπορίας των, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θεμελιούται ἡ

προσθευτικὴ εὐδαιμονία τῶν κοινωνιῶν, εἶναι πολὺ ἀναγκαία πρὸς ἰσορροπίαν τῶν ἐκζήτησεων τοῦ παρόντος, καὶ τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἡ ἄγονος κατανάλωσις οὐδεμίαν ἀντιτάσσει δυσκολίαν. Οὐδὲν προτέρημα ἀπαιτεῖται πρὸς κατασώτευσιν τῶν χρημάτων, ἐνῶ ἀπαιτεῖται τοιοῦτο καὶ μάλιστα πολὺ ὅπως δαπανηθῶσι τὰ χρήματα διὰ τρόπου ἀναδημιουργοῦντος τὴν ἀξίαν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι καὶ ἡ ἐξάσκησις αὐτῆ τοῦ προτερήματος τούτου εἶναι ἐργασία. Ἡ πρώτη ὠθησις ἐκάστης στιγμῆς ὀδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἄγονον κατανάλωσιν καὶ οἱ ἀσθενέστεροι τῶν ἀνθρώπων, γυναῖκες, παιδία, ἀφίνουσιν ἑαυτοὺς νὰ παρασύρωνται. Ἐν τούτοις δὲν προσφέρει εἰς τὴν κοινωνίαν ἢ εἰς τὰς οἰκογενείας ἄλλην ἀποζημίωσιν εἰμὴ τὴν χορηγούμενην ὑπ' αὐτῆς παροῦσαν εὐχαρίστησιν, τῆς ὁποίας ἄλλως ἡ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν σπουδαιότητα, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ συντηροῦσα τὴν κοινωνίαν καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς.

ΔΥΩ ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΗΦΗΝΩΝ.

Ὅταν ὁ Ἀδάμ Σμίθ διέστειλλε μεταξὺ παραγωγικῆς καὶ μὴ παραγωγικῆς ἐργασίας, καὶ ἤρνετο εἰς τὴν τελευταίαν τούτων τὴν δύναμιν τοῦ παράγειν πλοῦτον, ὅταν ἐκήρυττε μὴ παραγωγικὴν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεγάλου ὀργανωτοῦ πολιτικοῦ ἢ στρατιωτικοῦ, τοῦ ἐξόχου ἱατροῦ ἢ δικανικοῦ, τέλος τὴν τοῦ ἐπιμελοῦς τῶν Μουσῶν θεράποντος, δὲν ἠγγόει βεβαίως τὸ «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ τραφῆσεται ἄνθρωπος» πολὺ δ' ἤττον τὸ ὅτι αἱ παρὰ τῶν εἰρημένων χορηγούμεναι τῇ κοινωνίᾳ ὑπηρεσίαι παράγουσιν ὑπὲρ αὐτῶν εἰσοδήματα, πολλάκις μάλιστα καὶ λίαν σημαντικά, ὥστε νὰ φέρωσιν εὐθὺ πρὸς τὸν πλουτισμὸν τοῦ ἀτόμου. Πλὴν ἄλλο εἰσόδημα, καὶ ἄλλο παραγωγή χρησίων πραγμάτων·

οὐδ' εἶναι ταῦτα τοσοῦτον ἀλληλένδετα, ὥστε ἡ ὑπαρξίς τοῦ εἰσοδήματος νὰ συνεπάγεται ἀντίστροχον προῖόν, χορηγούμενον τῇ κοινωνίᾳ παρὰ τοῦ τό εἰσόδημα ἀπολαμβάνοντος. Ὁ ἐσχάτως τελευτήσας μέγας αἰοῖδος Μάριος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ παραπονεθῇ δι' ἔλλειψιν εἰσοδήματος, καθόσον τὸ χρυσίον ἀφθονον συνέρρει εἰς τὸ βαλάντιόν του, ἐκ παραλλήλου μετὰ τῶν ἐξαιρετικῶν τιμῶν, αἵτινες οὐδ' ἐπὶ τοῦ τάφου του καθυστέρησαν· ἀλλ' ἡ κοινωνία αὕτη, ἣν ὁμολογουμένως ἐπὶ ὀλόκληρον πεντηκονταετίαν κατέβλεξε, δὲν ἐγένετο δι' αὐτοῦ πλουσιωτέρα οὔτε καθ' ἓνα ὄβολόν. Οἱ πλούσιοι εἰσὶν ἀναντιρρήτως οἱ ἄριστα διασκεδάζοντες, ἀλλ' οὐδεὶς γίνεται πλούσιος διασκεδάζων, οὐδὲ, πληρώων τις τὰς ἀπολαύσεις του, πληρώνει πάντοτε παραγωγικὰς ἐργασίας.

Ἄλλ' εὕρισκετο ἄρα γε ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὁ περικλεῆς δημοουργὸς τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης, χαράττων οὕτω βαθεῖαν τὴν διαχωριστικὴν γραμμὴν, καὶ τάσσαν ἔνθεν μὲν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἀτόμου, ὡς ἀντίτιμον τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων χρησίμων πραγμάτων, ἐκεῖθεν δὲ τὸ εἰσόδημα, ἄνευ ἀντιστοίχου παραγωγῆς πραγμάτων; Οἱ πλείστοι τῶν μεταγενεστέρων οικονομολόγων ἐφίλονεῖκον τὴν ὀρθότητα τῆς θεωρίας του ταύτης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀρνηθῶσιν ἀπολύτως, ὅτι ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς καθαρᾶς πλουτολογίας παρουσιάζει τι τὸ ἰδιόρρυθμον, εἰ μὴ καὶ ἀντιφατικόν, ἡ ἰδέα προϊόντος ἀνεξαρτήτου ὅλως ἀπὸ ὑλικῶν τινος πράγματος, ἐπομένως μὴ ἐπιδεκτικῶν συντηρήσεως καὶ ἀποταμιεύσεως, τῶν ἀναγκαίων τούτων προϋποθέσεων τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου. Ἰὸν σκόπελον τοῦτον ἠθέλησαν ἀληθῶς νὰ παρακάμψωσι, παρεισάγοντες παρὰ τῇ ἀμέσῳ καὶ κυρίᾳ παραγωγῇ ἄλλην τινα, ἣν ἐκάλεσαν ἐ μ μ ε σ ο ν· ὁ διοικητῆς, εἶπον, ὁ δικαστῆς, ὁ στρατιώτης παράγει, ἀλλ' ἐμμέσως μόνον, διότι συνεισφέρει τὴν προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν, ἧς ἄνευ ἡ ἰδιωτικὴ φιλοπονία δὲν παρήγεν ὅ,τι ἤδη παράγει

(J. Stuart Mill, principes d'économie politique τόμ. 1. σελ. 54). Ἄλλ' ὁ ἴδιος συγγραφεὺς περιστέλλει ἀμέσως ὕστερον τὰ ὅρια τῆς θεωρίας ταύτης, μέχρι τοῦ ἐξαιρέσει τὸ ἔργον τοῦ λειτουργοῦ τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ κηρύσσει μὴ παραγωγικόν· καὶ ὁμως, ἂν τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας οἰουδήποτε κλάδου, εἴτε ἡ καθόλου πολιτικὴ ἀρχή, δύνανται ν' ἀντιποιηθῶσι τῆς τιμῆς τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀσφαλείας, ὅθεν πηγάζει ἡ ἀγαθὴ ἐπὶ τὴν παραγωγὴν ἐπίδρασις, τὴν αὐτὴν, εἰ μὴ μείζονα, ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχῃ ἐλλόγως καὶ θρησκευτικὸν καθεστῶς, ἐπίσης ἀναγκαῖον θεωρηθὲν ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν κοινωνιῶν καταρτίσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ ἀμοιβῇ λειτουργήσαν πάντοτε. Ὅθεν, ὅσον καὶ ἂν πολυπραγμονήσῃ τις περὶ τοὺς τεχνικοὺς ὅρους, ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος διαμένει πάντοτε ἡ αὐτὴ, ἡ διαφορὰ δὲ τῶν ἀποχρώσεων τῶν ἀντιμαχομένων συστημάτων καθίσταται πλέον λεπτή καὶ δυσδιάκριτος, καθόσον οὐδ' ὁ Ἀδάμ Σμιθ ἐφαντάσθη τοὺς κατ' αὐτὸν παραγωγούς ὄρωντας ἐν τῷ κενῷ, ἢ ἐν ἄλλῃ τινι μὴ ἐγκοσμίῳ κοινωνίᾳ, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων καὶ τῶν λειτουργῶν των, εἴτε πολιτικῶν, εἴτε θρησκευτικῶν, καὶ, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τῆς δεδομένης καὶ εἰς ὅλους γνωστῆς κοινωνίας, ἐδογματίσεν ὅτι ἀληθεῖς παραγωγοὶ εἶναι ἐκεῖνοι μόνον, ὧν ἡ ἐργασία ἀποτυπῶνται εἰς χρήσιμα ὑλικά πράγματα.

Οἱ δὲ ὑπέρμαχοι τῆς ἐμμέσου ταύτης, ἡ αὐλοῦ παραγωγῆς, ὡς τὴν καλεῖ ὁ Say, καταλήγουσιν εἰς πρακτικόν τι ἐξαγόμενον, ὅπερ δύνανται νὰ δώσῃ ἡμῖν τὸ μέτρον τῆς κατ' ἀλήθειαν ἐκτιμήσεως τῆς διαμέσου ταύτης παραγωγῆς. Αὕτη, λέγουσι, πέραν ὠρισμένης τινος ἀναλογίας ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, δὲν γίνεται ὠφελείας πρόξενος, ἀλλ' εἶναι ἀληθῆς πλῆγῃ, ἐξαντλοῦσα τὸ κοινωνικὸν σῶμα, καὶ πολλῶν δεινῶν ἀφορμὴ. Ὅθεν τοιαύτη sui generis παραγωγὴ, ἧς τὰ προϊόντα δύνανται νὰ

κατασταθῶσιν εὐκόλως ἐπιζήμια, οὐχὶ δι' ὠρισμένα πρόσωπα, τοὺς παραγωγούς, ὡς δύναται νὰ συμβῆ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βιομηχανιῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ὅπερ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὀνόματος, τοῦ δοθησομένου αὐτῷ θεωρητικῶς, δὲν δύναται νὰ ὑποταχθῆ εἰς τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου.

Μᾶλλον δὲ δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὁ μῖτος, ὁ ὀδηγήτων τὴν διάνοιαν εἰς ἀκριβεστέραν τοῦ θέματος τούτου ἐξερεύνησιν, δεόν νὰ ζητηθῆ εἰς τὰς ἀρχὰς περὶ καταναλώσεως τοῦ πλούτου. Τῶντι πᾶν χρήσιμον πρᾶγμα, καταναλισκόμενον, οὐχὶ ὅπως ἀναπαραχθῆ ὑπὸ τὴν μορφήν ἄλλου χρήσιμου πράγματος, καταναλίσκεται μὴ παραγωγικῶς, ἤτοι ἐκλείπει τέλειον ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου. Τοιαύτη μὴ παραγωγικὴ κατανάλωσις, εἰάν δὲ ἔχη ἀφορμὴν τὴν πρόθεσιν ἀπλῶς τοῦ καταστρέψαι, ὅπερ λίαν σπάνιον, γίνεται πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν αὐτουργῶν τῆς καταναλώσεως· αἱ ἀνάγκαι δ' αὐταὶ εἰσιν ἡ στοιχειώδεις, ἀναγόμεναι εἰς τοὺς ἀπολύτους ὄρους τῆς ζωῆς, ἡ ἐπηυξημένα, ὅτε ἡ πλήρωσις τῶν ἀντίστοιχον ἔχει ἀπόλασίν τινα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀναγκαίαν καθισταμένην διὰ τῆς ἐξέως. Ἐπειδὴ δὲ, ἐκτὸς τῶν ἀτόμων, τῶν συμφερόντων, καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ὑπάρχουσι καὶ γενικαὶ τινες ἀνάγκαι, ὧν ἀντιπρόσωπος τυγχάνει ἡ πολιτεία, διὰ τοῦτο καθὼς ἕκαστος δαπανᾷ μέρος τῶν προϊόντων τοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς φυσικῆς ζωῆς καὶ ἀπόκρουσιν τοῦ διὰ λιμοῦ καὶ διὰ τοῦ ψύχους θανάτου, δαπανᾷ ἕτερον μέρος πρὸς διατήρησιν ἄλλων ἀνθρώπων, ὧν δεῖται τῆς προστασίας. Σὺν δὲ τῇ προΐουσῃ κοινωνικῇ ἀναπτύξει, αἱ ἀνάγκαι, ὑπὸ τὸν διπλοῦν τοῦτον τύπον, αὐξάνουσιν, μετὰ τῶν μεγάλων δὲ καὶ πολυτελῶν σκευῶν καὶ ἱματισμῶν ἀναπτύσσεται πολυπλοκωτέρα, καὶ ἐπομένως μᾶλλον δαπανηρὰ πολιτειακὴ διοργανώσις, ὅθεν ἡ αὐξήσις τῶν ἐμμέσων δαπανῶν.

Ἀλλὰ διότι δαπάνη τις ὀνομάζεται ἔμμετος δὲν ἀπο-

τελεῖ διὰ τοῦτο καὶ μόνον οἰκονομικὸν δυστύχημα, οὔτε ὁ διοικητῆς, οὔτε ὁ στρατιώτης, οὔτε ὁ ἰατρός εἰσιν ἀχρηστὸν τι χρῆμα, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τότε οὐδεὶς ἠθελε πληρῶνει οὐτούς· ἢ μὴ χρησιμότης ἀρχεται ἀπὸ τοῦ περιττοῦ, ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τῶν τοιούτων δαπανῶν, καὶ ἐνταῦθα ζητητέον τὸ μέτρον τῆς φρονήσεως τόσον τῶν κυβερνήσεων, ὅσον καὶ τῶν ἰδιωτῶν. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ σπατάλη τῶν πλουσίων, οὐ μόνον δὲν κατεδικάζετο, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ὡς προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας, ἧς τὰ προϊόντα εὕρισκον οὕτω γενναίους καταναλωτὰς, ὁ δὲ Λουδοβίκος ΙΔ' ἠδύνατο τότε ἐν πεποιθήσει νὰ λέγῃ ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη τῶν ἡγεμόνων εἶναι αἱ δαπάναι αὐτῶν. Ἀλλὰ σήμερον οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι πᾶν τὸ ματαίως καταναλισκόμενον δὲν πληροῖ ἀπλῶς τὰς ἰδιοτρόπους ὀρέξεις τοῦ καταναλωτοῦ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀντίστοιχον ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κεφαλαίου τῆς ἐγγωρίου παραγωγῆς, καὶ στερεῖ ἄλλους τῶν ἀναγκαίων. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ πολυτελοῦς ὀργανισμοῦ τῆς πολιτείας, ἐπὶ δημιουργίας θέσεων μὴ ἀναγκαίων· οἱ κατέχοντες δηλ. τὰς θέσεις ταύτας, ἐν ᾧ φαίνονται ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς μισθοδοτούσης πολιτείας, πράγματι οὐδὲν συνεισφέρουσιν, ἀλλὰ τρώγουσιν ἀπλῶς ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν ἀλλοτρίων μόχθων, μέχρις οὔ ἢ οἰκονομικὴ στενοχωρία τῆς κοινωνίας καταγγεῖλη τὴν ἀνώμαλον ταύτην κατάστασιν.

Ἐν τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ τὴν πρώτην κατέχουσιν θέσιν οἱ πολυάριθμοι μόνιμοι στρατοὶ, ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὀποίων στενάζει ἡ γῆραιά Εὐρώπη. Ἐρχονται ὕστερον αἱ στρατιαὶ τῶν λοιπῶν ὑπηρετῶν τῆς πολιτείας, ἢ πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ὀποίων ὀρέξεις, ὅταν δὲν καταστέλληται διὰ καταλλήλων μίσων, εἶναι ἱκανὴ ν' ἀποτελέσῃ σπουδαῖον κοινωνικὸν κίνδυνον. Ὁ κίνδυνος δ' οὗτος εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον δεινός, ὅσῳ ἀναπτύσσεται λεληθῶτως, καθόσον ἡ θεσοθηρία διαφθείρει ἡρέμα τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ, συνειθίζει αὐτὸν

νά θεωρή πρόχειρον μέσον πλουτισμοῦ τὸ δημόσιον ταμείον, καὶ ἀμβλύνει τὴν φυσικὴν τοῦ ἀτόμου δραστηριότητα πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς ἰδίας του προαγωγῆς. Προκύπτει οὕτω νοσηρά τις κοινωνικὴ κατάστασις, καθ' ἣν μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀργεῖ, ὑπὸ τὸν διπλοῦν τύπον τῶν κατόχων εὐτελοῦς μισθορίου καὶ ἄλλων μνηστήρων αὐτοῦ, στιβαροὶ δὲ βραχίονες καὶ πνεύματα δεξιᾶ, καὶ κατάλληλα πρὸς ἐπιτέλειαν παντὸς ἔργου, ἀπόλλυνται εἰς τὰ τέλματα τῆς ἀργίας καὶ τῶν ραδιουργιῶν, ἐπὶ ἀποξενώσει τῆς ἰδίας των ἀνεξαρτησίας.

Κατάδηλον δὲ γίνεται ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι πολιτεία σωφρονουσα, καὶ ἐπιθυμοῦσα τὴν κατάσβεσιν τῆς ὀλεθρίας ταύτης δίψης τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων, κύριον μέλημα ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν καταπολέμησιν τῶν προκαλούντων αὐτὴν αἰτίων, καὶ ἰδίως τῆς εὐκολίας περὶ τὴν προσέλευσιν εἰς τὰς θέσεις. Κατὰ τῆς τελευταίας ταύτης τρία εἰσὶν ἐνδεδειγμένα, καὶ τοῖς πᾶσι γνωστὰ φάρμακα, α) ὁ περιορισμὸς τῶν θέσεων εἰς τὸν ἐλάχιστον δυνατὸν ὄρον, β) προσόντα τῶν ἀξιούντων νὰ τὰς καθέξωσι, καὶ γ) μονιμότης τῶν ἀπαξ διορισθέντων· δὲν λέγομεν ὅτι ταῦτα εἰσὶ τὰ μόνα, καθόσον ὑπάρχουσι ἄλλα μέσα, τείνοντα πρὸς εὔρεσιν διεξόδων τῆς ἐθνικῆς φιλοπονίας, καὶ τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὅλως ξένα τῆς κυβερνητικῆς προνοίας, πλὴν περὶ τούτων δὲν πρόκειται ἤδη.

Τὸ δὲ κατ' ἀρχὴν ὀρθὸν τῶν εἰρημένων τριῶν κατασταλτικῶν τῆς θεσοθηρίας μέσων δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν σπουδαίας συζητήσεως, ὅθεν οἱ ἀντιδοξοῦντες παρουσιάζουσι συνήθως σχετικὰς τινὰς πρὸς τὸν τόπον καὶ χρόνον ἀντιρρήσεις· οὕτως ἐρρέθη καὶ παρ' ἡμῖν ὅτι ἡ μονιμότης τῶν ὑπαλλήλων εἰσάγει διακρίσεις καὶ προνόμια ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν δημοκρατικὸν χαρακτήρα τοῦ ἔθνους. Ἴσως οἱ ταῦτα δογματίζοντες διὰ βαθυτέρας τοῦ πράγματος ἐξετάσεως ἠδυνήθησαν ν' ἀνεύρωσι τὰς ἀληθεῖς πολιτικὰς τά-

σεις τοῦ ἔθνους, καθόσον ἡ ἐξωτερικὴ τοῦλάχιστον φυσιογνωμία του πιστοποιεῖ μόνον τὴν βασιλεύουσαν παρὰ τῷ ἀτόμῳ μεγάλην ἔλλειψιν τοῦ «γνωθὶ σαυτὸν» ἥτοι ἑνὸς τῶν ἀναγκαιοτέρων δημοκρατικῶν παραγόντων. Πλὴν, ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, τόσον ὁ ἐνεστὼς, ὅσον καὶ ὁ ἐνδεχόμενος ἐν τῷ μέλλοντι τύπος τῆς πολιτείας, οὐδεμίαν ἔχει ἐπιρροήν· ἂν δηλ. θεωρήσωμεν τὰ δημόσια λειτουργήματα μέσον ἀπλοῦν πρὸς ψωμισμὸν, τότε ἡ θεωρία τῶν οὕτω πολεμούντων τὴν μονιμότητα ἔσται ὀρθή, ὑπὸ οἰοιδήποτε πολιτικῶν τύπων, καθόσον καὶ μόνη ἡ ἐνώπιον τοῦ νόμου ἰσότης τῶν πολιτῶν θ' ἀπαιτήτη ὅπως ὅλοι ἐκ περιτροπῆς ἀπολαμβάνωμεν τὸ ἐθνικὸν σιτηρέσιον, καθὼς ἄλλοτε οἱ Ἀθηναῖοι τὰ θεωρικὰ, καὶ ὁ ὄχλος τῆς Ῥώμης τὰς γενναιοδωρίας τῶν αὐτοκρατόρων. Ἄν ὁμως ἡ πολιτεία δὲν ἐννοῇ νὰ διαθρέψῃ τὸν πολίτην, ἀλλὰ νὰ πληρώσῃ τὸν ὄντα ἱκανὸν νὰ παράσχῃ αὐτῇ ὠρισμένην ὑπηρεσίαν, τότε οὐδὲν δικαιολογεῖ τὴν ἀποπομπὴν τῶν ἐπαξίως διαχειριζομένων λειτούργηματι, μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντικαταστάσεώς των. Οὗτοι, καὶ ἐπὶ ἴσων ἀκόμη προσόντων, φέρουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν κεκτημένην τινα ἐν τῷ ἔργῳ πείραν, τῶν ὠφελειῶν τῆς ὁποίας ἐπὶ ζημίᾳ τῆς πάναυτε ἤθελε παραιτηθῆ ἡ πολιτεία. Μή τοι θ' ἀπεθαύμαζέ τις τὸν ἰδιώτην ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελεν ἐκάστοτε ἀποπέμπει τοὺς ἀρίστους καὶ πιστοτάτους θεράποντάς του, ἢ τίς ἠδύνατο ἐλλόγως νὰ καταλογίσῃ εἰς τὸν μὴ πράττοντα οὕτως ὅτι ἀδικεῖ τοὺς ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας του; Τὸ μόνον δὲ βέβαιον ἀποτέλεσμα τοῦ τοιούτου ἀνανεωτικοῦ συστήματος ἔσται ἡ προειδοποίησις πρὸς τὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ὅτι, ἐν ᾧ ὑπηρετεῖ, ὀφείλει συγχρόνως νὰ σκέπτηται περὶ νέου πόρου ζωῆς, ὅτε ἀντὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καθῆκον θὰ προκύψῃ ἐξ ἀνάγκης ἡ ἀδιαφορία ἐκείνη, ἣτις γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ὅλους ὅσοι ἀδιαφόρως ἔχουσι πρὸς αὐτόν.

Τὸ σύστημα τοῦ μὴ μονίμου τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων

συνεπάγεται και άλλην τινα άτοπίαν· οί εκ περιτροπής δηλ. εκβαλλόμενοι τών θέσεων, άνίκανοι πλέον καθιστάμενοι εις άλλο βιοποριστικόν έργον, ένεκα τών έξεων, άς απέκτησαν, άποτελοῦσι τά στίφη εκείνα τών θεσιθηρών, άληθών κοινωνικῶν κηφήνων, ὧν κύριον μέλημά έστιν ή εκ παντός τρόπου ύποσκέλισις τών ύποσκελισάντων αὐτούς, και ὧν τήν υπεραύξησιν παρ' ήμιν οικτείρομεν μόνοι, χωρίς ν' άποφασίζωμεν τήν δι' έργων περιστολήν της. Έντεῦθεν δέ ή πολιτική άρρωστία συμβαδίζει μετά της οικονομικής, και είναι άληθώς παράδοξα τά παράπονα ήμῶν επί ελλείψει πολιτικῶν ήθῶν, και κραταιάς κοινής γνώμης, εν ᾧ πάντες γνωρίζωμεν καλώς ότι πολὺ μέρος τοῦ λαοῦ, και δυστυχώς παρὰ τή νοημονεστέρα τάξει, δέν έχει αὐτοτελή οικονομικήν ύπαρξιν, έπομένως οὐδ' ανεξάρτητον φωνήν.

Τά έτερα δύο ζητήματα, δηλ. τὸ τῶν προσόντων τῶν της πολιτείας υπηρετῶν, και τὸ τοῦ αριθμοῦ αὐτῶν, επί τοσοῦτον εἰσίν ἀλληλένδετα, ὥστε, λέγων τις περί τοῦ ενός, εφάπτεται εἰς ἀνάγκης και τοῦ έτέρου. Τῶντι ή ύπαρξις τῶν προσόντων, εγγυουμένη περί τοῦ ποιοῦ τῶν υπαλλήλων, επιτρέπει τῇ πολιτεία νά περιορίση τὸν αριθμὸν αὐτῶν μέχρι τοῦ εσχάτου δυνατοῦ ὀρίου. Μόνη ή άνω πολεμηθεῖτα θεωρία περί εμφύτου, οὔτως εἰπεῖν, δικαιώματος τοῦ πολίτου εἰς ὅλα εν γένει τά ύπουργήματα ήδύνατο, αν ήλθέουεν, ν' αντιταχθῇ μετ' άποτελέσματος εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κοινοτέρου νοός υπαγορευόμενον μέτρον της εξασφαλίσεως τῶν δημοσίων θέσεων κατὰ της επιδρομής τοῦ πρώτου τυχόντος. Έάν δέ τῶντι εκαστος πολίτης έχει, ὡς τοιοῦτος, δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τήν διανομήν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, άδικος άποβαίνει τότε και ή έτέρα αρχή της χρήσεως ὀλιγωτέρων, αλλά καλλιτέρων υπαλλήλων, και πρέπει τούναντίον νά κατισχύση τὸ σύστημα της ὑποδιαιρέσεως τῶν υπηρεσιῶν μέχρις ὅτου εκαστος εὔρη τήν ειδικήν του.

Ἄλλ' ὁ αξιῶν νά έχη καλὸν ὑπηρέτην εκφράζει συγχρό-

νως τήν διάθεσιν πρὸς γενναίαν πληρωμήν, άλλως ζητεῖ τά αδύνατα. Έάν δέ τοῦτο συμβαίη επί κοινῶν υπηρεσιῶν, πολὺ μάλλον άληθεύει επί τῶν δημοσίων, ὧν αἱ πλείσται προϋποθέτουσι πνευματικήν και ήθικήν μόρφωσιν οὐ τήν τυχοῦσαν· άρα κατάδηλόν έστιν ότι τά προσόντα, εκφράζοντα άπλῶς τήν αξίωσιν της πολιτείας περί άποκτήσεως καλῶν υπαλλήλων, θέλουσι μείνει άγωνα εἰς άποτελέσματα, ενὼσω δέν συνοδεύονται και ὑπὸ ὕλικης άμοιβῆς, καταλλήλου νά ικανοποιήση τὰς αξιώσεις, άς δικαίως έχουσι, εἰ μή πάντες, τουλάχιστον οί κρείσσονες εκ τῶν κεκτημένων αὐτά. Τότε, αλλά μόνον τότε, ή πολιτεία θά εύρεθῇ εἰς τήν εύτυχή θέσιν νά εκλέξῃ τοὺς άρίστους, και ν' άποκρούση τοὺς λοιπούς, καιτοι κεκτημένους τά προσόντα, εν ᾧ άλλως θά ὑποχρεωθῇ νά δεχθῇ τοὺς χειροτέρους, καθόσον τοιοῦτοι εἶναι, κατὰ κανόνα τουλάχιστον, οί προσφερθησόμενοι. «Κερδίζει» τις πάντοτε και εν παντί», λέγει ὁ Lain, «μετχειριζόμενος κμόνον τὰς καλὰς ποιότητας, εἶτω και ακριβώτερον πληρωνομένης· οὐδέποτε εύρίσκει τις ανθρώπους αξίας εἰς εὔτελή τιμήν, καθόσον ή ικανότης εὐδοκιμεῖ εἰς πᾶν έργον.» Ὁ δυνάμενος π.χ.ν' άποτελέση καλὸν διοικητήν, δύναται νά κατασταθῇ καλὸς δικηγόρος, ιατρός, αγρότης, έμπορος, ὅθεν, «αν τὸ στάδιον τὸ διοικητικὸν τῷ παρουσιάζει εὔτελές μέλλον, άλλο τι θά τῷ παρουσιάση μέλλον καλλίτερον, και «θά προτιμήση βεβαίως τὸ τελευταῖον τοῦτο. Καί ταῦτα οὐχι μόνον προκειμένου περί ικανότητος, αλλά και περί «της εὐθύτητος τοῦ προσώπου· οὐδέν δέ τούτου φυσικώτερον, καθόσον ὁ ήθικός άνθρωπος δέν άποβλέπει εἰς τ' άναπληρώματα εκείνα, τά ὅποια εξασφαλίζει εἰς άλλους ή άνηθικότης». (Τόμ. Β'. σελ. 288).

Ἐτι δέ, και ὑπὸ τήν εἰσοψιν της οικονομίας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, συμφερωτέρα έστιν ή δαπάνη τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ ὑπὸ ὀλιγωτέρων αλλά καλλιτέρων προσώπων, δύναται νά φιλονεικήσῃ εκείνος μόνον, ὅστις τυχὸν φρονεῖ ότι ή πολιτεία

δὲν ζημιούται, εἰμὴ ὅσα καταβάλλει εἰς μισθοὺς, καὶ ὅτι οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα ἢ φαυλότητα τῶν ὑπηρετῶν τῆς· πλὴν ἡ καθημερινὴ πείρα διδάσκει τὸ ἐναντίον, οὔτε δ' οἱ ποινικοὶ νόμοι, οὔτε αἱ ἀρισται ἐποπτεύσεις ἐπὶ τὴν ὑπαλληλίαν δύναται ποτε ν' ἀσφαλίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἢ τῆς ἀρπαγῆς τὸ δημόσιον χρῆμα τοσοῦτον, ὅσον ὁ ἀπλοὺς ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀψευδῆς ἐγγυητῆς, ὃν φέρει πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ χρηστὸς, καὶ ὅστις καλεῖται συναίσθησις καθήκοντος.

Ἄλθθεται τοσοῦτον ἀπλαῖ, ὅσον ἐνίοτε παραγνωρίζμεναι, δύνανται εὐκόλως νὰ συγκεφαλαιωθῶσι. Πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι χρησιμότης ἐνσώματος, καὶ ἐπομένως ἀποταμιεύσιμος, πόρρω ἀπέχει τοῦ ἀποτελέσαι πηγὴν πλουτισμοῦ τῆς κοινωνίας, ἢ δὲ ἀμοιβῆ, ἣς τυγχάνει ἡ αὐλὸς λεγομένη παραγωγή γίνεται πάντοτε δαπάναις τῶν ἀγαθῶν παραγωγῶν, ἦτοι ἐκείνων, οἵτινες ὡς γεωργοὶ, βιομήχανοι, ἢ ἔμποροι συνέτρεξαν εἰς τὴν ἀρχικὴν δημιουργίαν τῶν χρησίμων πραγμάτων, ἢ εἰς τὴν κατόπιν αὐξήσιν τῆς χρησιμότητός των· δι' ὃ, καὶ τοὶ ἀναγκαῖα ἢ δαπάνη αὕτη, πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῷ ἐλαχίστῳ δυνατῷ μέτρῳ, ὅπως μὴ μεταπίπτῃ εἰς ματαίαν ἐξάντλησιν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Τῶνόντι, πέραν τῶν εἰρημένων τριῶν σταδίων τῆς ἀνθρωπίνης φιλοπονίας, ὑπάρχει μὲν εἰσέτι χώρος τις διὰ τινὰς ὑπηρεσίας, ἄς ἀμοίβῃ ἢ κοινωνία, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ προϊόντα τῶν δὲν ἔχουσιν ἢ σχετικὴν τινα χρησιμότητα, ἐξαρτωμένην κυρίως ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐνσωμάτων προϊόντων ἐν ἀναλογία τοιαύτη, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶσι τὰς φυσικὰς ἀνάγκας ὅλων τῶν κοινωνῶν· ἅμα δ' ὡς ἡ ἀναλογία αὕτη παύσῃ ὑφισταμένη, ἢ διατάραξις τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας θὰ γίνῃ ἀμέσως κατάδηλος, διὰ τῆς ἐπελευσομένης ἐνδείας. Καθημερινὴν δὲ πρακτικὴν κύρωσιν λαμβάνει ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐν τῇ καταλλήλῳ ἢ μὴ διαχειρίζεται τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, οὕτινος αἱ δαπάναι εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μὴ παραγωγικαί,

καὶ ὧν ἡ ἄμετρος ἐπαύξεισις εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν παρακμὴν. Δημόσιος ὑπηρεσία ὀλιγοπρόσωπος, ἀλλ' ἐκλεκτὴ, εἶναι ἡ ἀρίστη οἰκονομία διὰ πᾶσαν πολιτείαν, καὶ πολὺ προτιμωτέρα ἀπὸ ὄχλον ἀνικανότητων, νόμοι δὲ περὶ προσόντων, μονιμότης ἐν ταῖς θέσεσι, καὶ ἐπαρκῆς μισθοδοσία, αὐξάνουσι τὸ γόητρον τῶν δημοσίων λειτουργημάτων, ἀναβιβαζομένων οὕτως εἰς θέσεις τιμῆς, καὶ περιζητήτων καθισταμένων ἀπὸ τοὺς ἀξίους αὐτῶν.

Πλὴν δὲν εἶναι μόνη ἢ ὑπερβολὴ τῶν δημοσίων δαπανῶν ἢ ἐξελέγχουσα τὴν πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἐθνῶν ἀδυναμίαν τῆς αὐτοῦ παραγωγῆς· ἡ αὕτη οἰκονομικὴ καχεξία παρουσιάζεται, ἅμα καθ' οἷονδ' ἕτερον τρόπον κατωρθωθῆ νὰ σύρῃται εἰς βᾶρος τῆς ἀληθοῦς παραγωγῆς εἰσοδήματα εὐπροσώπου ἀργίας, τὸ παράδειγμα δ' ἐστὶ πρόχειρον ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι τῆς πρωίμως, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἀναπτυχθείσης καὶ παρ' ἡμῖν κ υ θ ε ῖ α ς (agiotage).

Ἄλλὰ τί ἐστὶ κυβεία; πρὸς τί ἡ τόση κατ' αὐτῆς κατακραυγὴ, ἐσμὲν ἄρά γε ἐν τῷ δικαίῳ, οὕτω διασύροντες αὐτὴν, ἢ μήτοι διατελώμεν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὸν ζητοῦντα νὰ βίψῃ τὸ ὄστρακον κατὰ τοῦ Ἀριστείδου, ἐν ᾧ δὲν τὸν ἐγνώριζεν; Τὴν γέννησιν εἰς τὰ χρηματιστήρια καὶ τὴν κυβείαν ἔδωκαν δύο ἀρχαί, ἐπίσης γόνιμοι ἐν εὐαρέστοις ἀποτελέσμασι, ὡς καὶ ἐν ἀτοπήματι, ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ παντὸς πράγματος, τοῦ ὁποίου τὴν κανονικὴν χρῆσιν διαδέχεται ἢ κατάχρησις, ἢ ἀρχή, λέγω, τῆς πίστεως τοῦ δημοσίου, καὶ ἡ τοῦ συνεταρισμοῦ. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ὀλόκληρος ἡ πίστις τῶν ἐθνῶν συνεκεφαλαιοῦτο εἰς ἐκείνην, ἣν ἠδύναντο νὰ προσφέρωσιν οἱ πολῦτιμοὶ λίθοι τῶν ἡγεμόνων, ἐνεχυριζόμενοι ἐκάστοτε πρὸς ἀσφάλειαν τῶν συναπτομένων δανείων, ὁ δὲ συνεταρισμὸς περιωρίζετο εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν περιουσιῶν καὶ τῆς ἐργασίας εὐαρίθμων προσώπων πρὸς ἐμπορίαν, ἢ ἄλλην τινα ἐπιχείρησιν· βαθμηδὸν ὁμῶς ἡ κοινωνία ἐσυνείθισε ν' ἀποβλέπῃ πρὸς τὸ Κράτος μὲν ὡς ἠθικὸν

πρόσωπον, καὶ πρὸς τὴν πίστιν αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου, πρὸς τὸν συνεταιρον δὲ οὐχὶ ὡς πρόσωπον, ἀλλ' ὡς εἰσφορέα ὠρισμένης χρηματικῆς ποσότητος, μὴ εὐθυνόμενον πέραν ταύτης. Ἐντεῦθεν προέκυψαν τὸ δημόσιον χρεώγραφον καὶ ἡ μετοχή, οἱ δὲ οὗτοι πανίσχυροι μοχλοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ μεταβαλόντες ἀληθῶς τὴν ὄψιν τῆς κοινωνίας.

Αἱ δὲ Κυβερνήσεις, δεῖλαι τὸ πρῶτον εἰς τὴν συνομολογήσιν μεγάλων δανείων, ἔγιναν σὺν τῷ χρόνῳ τολμηρότεροι, καὶ δι' αὐτῶν μεγάλα καὶ εὐεργετικώτατα συνετελέσθησαν ἔργα. Ἀλλὰ καὶ οἱ δανεισταὶ δὲν εὖρον ἄσχημον τὴν ὑπόθεσιν· εἶναι τῶντι ἡ ἀρίστη τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ μὴ οὕσα ἐπιχείρησις, ἥτοι ἡ ἀσφαλίζουσα πρόσδοτον ἀνευ κινδύνου· ἐὰν δὲ τὸ ἐντοκον δάνειον ἦναι διὰ τὸν δανειστὴν ἡ ἐνσάρκωσις τῆς μακαριότητος τοῦ Ἰταλικοῦ λογίου *dolce far niente*, τὸ χρεώγραφον εἶναι τὸ Ζενίθ τῆς μακαριότητος ταύτης. Ὁ δανείζων ἰδιώτην δὲν τρέχει τῶντι τοὺς ἀμέσους κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως, δι' ἣν τὸ δάνειον ἐγένετο, καθόσον ὁ τόκος συνομολογεῖται ἀνεξαρτήτως ἀπὸ κέρδους ἢ ζημίας, ἀλλ' ἐμμέσως ἐνέχεται πάντοτε εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ἅτε δυναμένης τῆς ἀποτυχίας νὰ ἐπιφέρῃ αἴφνης καὶ τοῦ δανεισθέντος κεφαλαίου τὴν ἀπώλειαν· τούναντίον ἡ πτώχευσις ἔθνους τινος, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ—διότι δὲν εἶναι καὶ πρᾶγμα ἀδύνατον—πρέπει νὰ διανύσῃ πρῶτον ἱστορικούς τινας σταθμούς, καὶ νὰ παρουσιάσῃ οὕτω κατάδηλα τὰ σημεῖα, ὥστε νὰ εἰδοποιηθῶσι πάντες, πολὺ δὲ μᾶλλον τὸ φιλύποπτον χρῆμα περὶ τῆς ἐπιχειμένης καταστροφῆς, καὶ νὰ σωθῶσιν, πλὴν εἰ μὴ πρόκειται περὶ τῶν εὐρισκόντων συμψηφιστέαν πᾶσαν ζημίαν εἰς τὸ ὑπέρογκον τοῦ τόκου. Ὅθεν τὴν εὐκολον ταύτην, καὶ ἀσφαλῆ πρόσδοτον, τὴν ἐκ τῶν δημοσίων χρεωγράφων, κληρον ἀποκλειστικὸν τὸ πρῶτον τῶν ὀλίγων, ἥτοι τῶν μεγάλων κεφαλαιούχων, ἐσυνείθισαν βαθμηδὸν νὰ ἐπιδιώκωσι καὶ οἱ πολλοί, τὸ δὲ διαθέσιμον κεφάλαιον εὐρίσκον οὕτως εὐκολον τοποθέτησιν εἰς τὰς πολλαπλασιαζο-

μένας ἀνάγκας τῶν κυβερνήσεων· τοῦτο δ' ἀποτελεῖ, ἰδίως διὰ κράτη, ὅπου τὰ κεφάλαια διὰ τὴν σπάνιν των εἰσι περιζήτητα, ζημίαν τῆς ἐγγωρίου παραγωγῆς, ἀντίστοιχον πρὸς τὴν ὠφέλειαν, ἣν δύνανται νὰ χορηγήσωσι τὰ δημόσια δάνεια, ὅταν μεταχειρίζονται αὐτὰ εἰς ἔργα παραγωγικά. Προσθέσωμεν ἤδη εἰς ταῦτα τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιρισμοῦ, τὰς διαφοροὺς μετοχὰς καὶ ὁμολογίας τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ὧν εὐρὺ στάδιον ὁ κόσμος ὀλόκληρος, οὐ μόνον ἐκμεταλλευθεὶς πολλαχῶς, ἀλλὰ καὶ γεωγραφικῶς ἀλλοιωθεὶς δι' αὐτῶν, καὶ οὕτω θέλομεν ἔχει πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ κατακερματισμοῦ, τῆς χαρτοποιοῦσεως, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πλοῦτου τῶν ἐθνῶν, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀκατασκέτου φορᾶς του πρὸς τὰ χρηματιστήρια.

Εἰσελθόντες οὕτως εἰς τὸ χρηματιστήριον, ἐξετάσωμεν ἀπαθῶς, καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς προκαταλήψεως, τὰς ἐκεῖ γινόμενας συναλλαγὰς. Ἡ χρηματιστικὴ, ἥτοι τὸ ἐμπόριον τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἀξιών, παρουσιάζει, ὡς καὶ ἡ ἐμπορία τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ἐπωφελὲς στάδιον τῆ ἀνθρωπίνῃ φιλοπονίᾳ, καὶ προσδίδει εἰς τὰς ἀξίας αὐτὰς χρησιμότητα μεγαλειτέραν, ἀλλ' ὑπὸ ἓνα ἀπαραίτητον ὄρον, ἥτοι καθ' ὅσον φροντίζει περὶ τῆς καταλλήλου μεταθέσεως των ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος εἰς τὸν ἔχοντα χρεῖαν αὐτῶν· τοῦτο προϋποθέτει ἀφ' ἑνὸς μὲν κεφάλαια, ζητοῦντα νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς ἀξίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀξίας, αἵτινες ἐπιδιώκουσι τὴν μετατροπὴν των εἰς χρήματα· ἡ περὶ τὴν μετατροπὴν μάλιστα ταύτην εὐκολία εἶναι ἡ κυρία τῶν ἀρετῶν τοῦ κινήτου πλοῦτου, καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἀρχικὸς τύπος τῶν χρηματιστικῶν συναλλαγῶν. Ποία ὅμως ἡ σημερινὴ εἰκὼν τῶν χρηματιστηρίων; Τὴν πραγματικότητά, κατασταθεῖσαν σπανίαν ἐξάρεσιν, ἀντικατέστησεν ἡ εἰκονικότης, τὴν λελογισμένην δὲ σύνεσιν, ἣτις εἶναι ἀναγκαία προϋπόθεσις πάσης συναλλαγῆς, τυφλή τις καὶ πυρετώδης κερδοσκοπία, ἐν ἣ οὔτε ὁ πωλῶν γνωρίζει διατὶ πωλεῖ, οὔτε ὁ ἀγοράζων

διατι ἀγοράζει. Ὁ δὲ λόγος τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου εἶναι ἀπλούστατος· οἱ θαμῶνες δηλ. τῶν χρηματιστηρίων, κατὰ τὰ 90/100, εἴτε ἀγοράζοντες, εἴτε πωλοῦντες, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν διαφορὰν τῆς ἀξίας τοῦ τίτλου, τὴν μεταξὺ τοῦ χρόνου τῆς πωλήσεως καὶ ἐκείνου τῆς παραδόσεως, διότι οὔτε οἱ μὲν ἔχουσιν τὸ πρὸς τὴν συναλλαγὴν ἀναγκαῖον ποσόν, οὔτε οἱ ἄλλοι τοὺς τίτλους· συναλλάσσονται ὡς λέγουσιν à terme, ἤτοι συνάπτεται ἀγῶν τυχεροῦ παιγνιδίου, ὅστις κρίνεται κατὰ τὴν τιμὴν τῶν ἀξιῶν τὴν ἡμέραν τῆς παραδόσεως, καὶ ὁ ἠττώμενος πληρώνει τὴν διαφορὰν. Ποίαν δ' ἐντεῦθεν προσφέρουσι τῇ κοινωνίᾳ ὑπηρεσίαν; οὐδεμίαν· τὸναντίον ζημιοῦσιν αὐτὴν σπουδαίως, κρατοῦντες ἀργούς βραχίονας καὶ κεφάλαια, τὰ ὅποια ἄλλως ἤθελον γονιμοποιήσει τὰς παραγωγικὰς βιομηχανίας. Ἄς μὴ μᾶς ἀντιτάξωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν συναλλαγῶν, καθόσον παν ὅ,τι δὲν περιέχει τὴν οὐσίαν τῆς συναλλαγῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἰδιότης αὐτῆς τοῦ μεταβιβάζειν τὰ χρήσιμα πράγματα ἐκεῖ ὅπου δύνανται νὰ ᾧσι χρησιμότερα, δὲν εἶναι ἄξιον τοῦ ὀνόματος τούτου, ὅσον καὶ ἂν φέρῃ τὸν ἐξωτερικὸν τῆς συναλλαγῆς τύπον. Μῆτοι τὸ χαρτοπαίγνιον καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ τυχερὰ δὲν εἶναι συμβάσεις πηγάζουσαι ἐκ τῆς ἐλευθέρως τῶν παιζόντων θελήσεως; Καὶ τὸ χρηματιστήριον δὲ, ὑπὸ τὸν ὡς εἴρηται ἐκφραλισθέντα τύπον του, ἐν ᾧ οὐδεμίαν παρέχει ὠφέλειαν, τοιαύτας παρουσιάζει καταστροφὰς περιουσιῶν, δυστυχῶς δὲ καὶ ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, ὥστε δὲν ἐννοοῦμεν κατὰ τί δύναται νὰ ἔχῃ τίτλους περισσοτέρους παρά τῇ σωφρονούσῃ κοινῇ γνώμῃ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς νομοθέταις τῶν ἐθνῶν.

Ἄλλ' ἡ καταστροφή τῶν ναυαγῶν τοῦ χρηματιστηρίου δὲν εἶναι καὶ ἡ μόνη, ἣν ἔχει νὰ οἰκτείρῃ ἡ κοινωνία, τὸ κακὸν ἐγκρατεῖται βαθύτερον, εἶναι τὸ θέλγητρον, ὅπερ ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀπονος κτήσις χρυσοῦ, καὶ ἡ ἀσωτία περὶ τὴν δαπάνην τοῦ οὕτω πως κτωμένου,

ἀμφότεραι ἐπίσης ὀλέθριαι ἐπὶ τῆς καθόλου παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ὁ κοινὸς δηλ. παραγωγὸς, οὐ μόνον πλουτίζει τὴν κοινωνίαν διὰ προϊόντων, ὧν δεῖται αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀντιστοίχου εἰσοδήματός του φεῖδεται, καλῶς γνωρίζων πόσον ἐπίμοχλος ὑπῆρξεν ἡ ἀπόκτησίς του, ἐν ᾧ τὰ εἰσοδήματα τοῦ χρηματιστηρίου, προσπορίζοντα εἰς τινὰς ἀπόνως καὶ αἰφνηδῶς μεγάλην δύναμιν πρὸς ἀγορὰν καὶ καταναλώσειν προϊόντων, εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ὁποίων οὐδαμῶς συνετέλεσαν, διαταράττουσι τὴν καθόλου οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν, καὶ ἀποτελοῦσι μίαν, εἰ μὴ τὴν κυριωτέραν, τῶν ἀφορμῶν τῆς γενικῶς παρατηρουμένης ὑπερμέτρου αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

Αἱ ἐντεῦθεν οἰκονομικαὶ καταστροφῆαι, αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐμπορικαὶ κρίσεις, ἀφυπνίζουσι μὲν ἐνίοτε τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τοῦ ὀλεθρίου ληθάργου, εἰς δὲν τὰς ρίπτει ἡ ἐπίβουλος τοῦ χρηματιστηρίου βοτάνη, ἀλλὰ μετ' οὗ πολὺ ἡ γόησσα κυβεῖα ἀνακτᾷ τὸ ἀπωλεσθὲν πεδίον, καὶ μείζονας ποιεῖται τὰς κατακτήσεις. Ἐκ τοῦ φαινομένου ὁμῶς τούτου οὐδόλως ἐπετι, ὅτι τὸ ψεῦδος δύναται ποτε νὰ κατασταθῇ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἀπάτη κοινωνικὸς θεσμός· ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα φαίνεται, ὅτι τὸ κοινωνικὸν τοῦτο νόσημα ἤρχισε ν' ἀπασχολῇ τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῆς στιγμῆς. Καὶ ἰδοὺ ἡ Αὐστρία ἐτοιμάζει νόμον αὐστηρότατον περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ὅπως προλάβῃ τὰς ταχυδακτυλογικῶς ἐνεργουμένας νοσφίσεις τῶν ξένων κεφαλαίων ὑπὸ τὴν σκέπην ἀπατηλῶν καταστατικῶν, ἡ δὲ Ἀγγλία κανονίζει τὰ τοῦ χρηματιστηρίου ὑπὸ πνεῦμα κατασταλτικόν, χωρὶς οὐδετέρου τούτων νὰ τρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ κατηγορηθῇ ὡς ὀπισθοδρομική.

Ἡ δὲ πρόθεσις ἡμῶν, χαρασσόντων τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς, δὲν ἦτο βεβαίως νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ καθέκαστα τῶν δύο μεγάλων οἰκονομικῶν ἀτοπιῶν, τῶν πανταχόθεν καταγγελλομένων ἤδη παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, ἤτοι

της ὑπὲρ μέτρον αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, καὶ τῆς ὀλεθρίας ἐπιδράσεως τῆς κυβείας, οὔτε νὰ πραγματευθῶμεν συστηματικῶς πῶς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ περὶ τούτου, ἢ νὰ ὑποδείξωμεν τὰ μέσα τῆς θεραπείας· τοῦτο προϋποτίθησι γνώσεις εἰδικὰς ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων, συνδέεται δὲ καὶ στενῶς πρὸς τὴν καθόλου κοινωνικὴν ἡμῶν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν, ἢ περὶ τῆς ὁποίας συζητήσις ἔχει, φαίνεται, πολλὰ ἀκόμη στάδια νὰ διατρέξῃ. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐκεῖνο, ὅπερ ἢ ἐπιστήμη, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς πρακτικῆς τῶν διαφόρων λαῶν, καταγγέλλει ὡς ὀλέθριον, δὲν δύναται ποτε νὰ θεωρηθῇ ἀδιάφορον δι' ὠρισμένην τινα χώραν, δι' ὃ καὶ δὲν σφάλλει τις ὑποδεικνύων, ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ, τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους, οὔτε πιστεύομεν ὅτι θὰ εὕρη τὴν κύρωσίν του παρ' ἡμῖν τὸ παλαιόφατον ἐκεῖνο «ἀλήθεια ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων, ψεῦδος ἐκεῖθεν αὐτῶν». Ἴδου ἐν δυοῖς λέξεσιν ἢ ἀφορμῇ, συνάμα δὲ ἢ μόνη ἀξίωσις τῆς ἡμετέρας μικρᾶς πραγματείας.

Α. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.

Τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος βαδίζουσι τὸν δρόμον αὐτῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πορείας τῶν ἰδεῶν τινὲς διεσπαρμέναι συναντῶνται, καὶ ἡ συνεργασία αὐτῶν βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς προχωρεῖ. Αἱ ἰδέαι αὐταὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύκλον τῶν μεγάλων παραγόντων, τοὺς ὁποίους γνωρίζει ἢ ἱστορία τῆς προόδου τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ὡς δεῖγμα ἑνὸς συστήματος μεταξύ τῶν ἄλλων ἔστω ὁ πρότινος συγχροτηθεὶς ἐν Ἀθήναις Τεγεατικὸς Σύνδεσμος. Εἶναι ἐνσάρκωσις τῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἢ οἰκονομικοπολιτικὴ ἑνωσις τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρ-

χίαις κοινοτήτων. Ὅταν ἡ ἰδέα αὕτη περιλάβῃ μείζονα κύκλον κοινοτήτων, ὅταν ὅλαι τῶν ἐπαρχιῶν αἱ κοινοτήτες διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις μελῶν τῶν ὀργανίσωσι τοιαῦτα κέντρα ἐνώσεως καὶ συνεργασίας ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, πιστεύομεν ἀδιτάκτως ὅτι ἡ οἰκονομικοπολιτικὴ λειτουργία τῆς καρδίας τοῦ κράτους θὰ εἰσέλθῃ εἰς ἄρμονίαν πρὸς τὰς οἰκονομικοπολιτικὰς ἀνάγκας τῆς περιφέρειας αὐτοῦ καὶ ὅτι τὰ ἑλληνικὰ πράγματα θὰ ὠριμάσωσι ταχύτερον πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῆς κινήσεως αὐτὰ φυλῆς. Ἴδου τὰ κυριώτερα τοῦ διοργανισμοῦ τούτου, ὡς ὑποβάλλει αὐτὸν ἢ ἐν Ἀθήναις ἱδρυσις τῆς λαϊκῆς ἐταιρίας τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου ἐν τῷ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1883 καταστατικῷ αὐτῆς:

Σκοπὸς τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου εἶναι 1) ἡ ἱδρυσις κέντρου ἐνώσεως καὶ ἀδελφικῆς συνεργασίας τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ Τεγεατῶν, 2) ἡ ἐπικοινωνία τοῦ κέντρου τούτου ἐν γένει πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ διαμένοντας Τεγεάτας, εἰδικῶς δὲ πρὸς τὰς Τεγεατικὰς κοινότητας, 3) ὁ προβιβασμὸς τῶν κοινοτήτων τούτων δι' ἐπιτοπίου ὀργανισμοῦ οἰκονομικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐν γένει κοινωφελῶν ἱδρυμάτων, 4) ἡ φιλανθρωπικὴ ἐπικουρία πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς δεομένους ὑποστηρίξεως Τεγεάτας, καθόλου δὲ ἡ ἀλληλοβοήθεια καὶ ἡ προστασία τῆς Τεγεατικῆς νεολαίας.

Πᾶς Τεγεάτης δύναται νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Συνδέσμου, ἐγκρινόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ καὶ παραδεχόμενος τὸ καταστατικόν του. Ἐκαστος συνέταιρος ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συνδέσμου α) δικαίωμα εἰσόδου δραχμὰς τρεῖς, β) κατ' ἔτος εἴτε διὰ μιᾶς εἴτε τμηματικῶς κατὰ τριμηνίαν δώδεκα τοῦλάχιστον δραχμὰς, καὶ γ) τὴν ἀξίαν μιᾶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἡμέρας ἐργασίας ἐν τῷ κύκλῳ τῶν βιομηχανικῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἡ χορηγία τῆς ἐργατικῆς ταύτης ἡμέρας εἶναι εἰς ἐνθύμησιν τῶν ἱερῶν δεσμῶν τῆς

καταγωγής, τὸ ἀντίτιμον δὲ αὐτῆς, κανονιζόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς δι' ἕκαστον μέλος, ὀρίζεται ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Τεγεατικῶν κοινοτήτων. Ἐκτὸς τῶν εἰσφορῶν τούτων ὁ Τεγεατικός Σύνδεσμος δέχεται καὶ ἐκτάκτους συνδρομὰς καὶ γενναιοδωρίας τῶν ἀπανταχοῦ διεσπαρμένων τέκνων τῆς Τεγέας πρὸς τελείωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐκτεθέντων κοινωνικῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ἐπίσης δέχεται καὶ τὴν πρὸς τούτους ἐπικουρίαν ἐκ μέρους παντὸς φίλου τῆς Ἑλληνικῆς ιδέας, ἀναγράφει δὲ πλησίον εἰς τὰ τακτικά μέλη αὐτοῦ καὶ ἐπίτιμα, δωρητὰς καὶ εὐεργέτας.

Τὰ κεφάλαια τοῦ Συνδέσμου κατατίθενται παρά τινι τῶν παρεχουσῶν μείζονα τόκον καὶ ἀξιοχρεώτητα δημοσίων Τραπεζῶν ἢ τοποθετοῦνται εἰς ἀγορὰν δημοσίων χρεωγράφων τῆς Ἑλλάδος. Ὅλα τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ συμβουλίου εἶναι ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνα διὰ τὴν τοιαύτην ἐξασφάλισιν τῶν κεφαλαίων τοῦ Συνδέσμου καὶ τῶν σχετικῶν κατ' αὐτὴν δικαιογράφων.

Ἡ διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Συνδέσμου χρῆσις τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ θέλει ἀρχίσει ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1885, θὰ ἐνεργεῖται δὲ ἐκ τῶν συγκετρουμένων κεφαλαίων κατὰ τὸ ἡγούμενον ἔτος. Ἐὰν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης παρουσιασθῶσιν ἑκτακτοὶ ἀνάγκαι τοῦ Συνδέσμου σχετιζόμεναι πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, ἡ Ἐπιτροπὴ θέλει προκηρύξει ἑκτακτον συνεισφορὰν, τῆς ὁποίας τὸ προϊόν θέλει εἰς τὰς ἀνάγκας ταύτας χρησιμεύσει, ἐν μέτρῳ ὀριζομένῳ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς ὀλομελείας τοῦ συμβουλίου.

Ἐν γένει τὰ διαθέσιμα κεφάλαια τοῦ Συνδέσμου διαιροῦνται εἰς τρία μέρη ἀναλόγως τῆς εἰδικῆς σπουδαιότητος τῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἀναγομένων σκοπῶν τοῦ Συνδέσμου, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς ὀλομελείας τοῦ συμβουλίου α') εἰς ἰδρύσιν ἐν Τεγέᾳ ἐκπαιδευτηρίων ἀρρένων καὶ θηλέων κατὰ τὰ νεώτερα συστήματα καὶ τοὺς δυνατοὺς ἐν τῷ τόπῳ ἐκπαιδευτικούς βαθμούς, εἰς τὴν

ἰδρύσιν μουσείου ἐν Τεγέᾳ διὰ τὰς Τεγεατικὰς ἀρχαιοτήτας, εἰς τὸν ὄργανισμὸν κατὰ τὸ ἐπικαιρότερον κέντρον τῆς Τεγέας γεωργικοῦ καὶ τεχνολογικοῦ σχολείου, εἰς τὴν τέλειον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει τῆς Τεγέας κατὰ τὴν θέσιν «Ἐπισκοπὴν», πανηγύρεως μὲν κατὰ πᾶν ἔτος, ἐκθέσεως δὲ κατὰ πᾶσαν τετραετίαν, ἀμφοτέρων τῇ 15 Αὐγούστου, β') εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόρων σπουδαστῶν καὶ ἐργατῶν τῆς Τεγεατικῆς νεολαίας, γ') εἰς φιλανθρωπικὰς συνδρομὰς πρὸς τοὺς ἐκ νόσου ἢ ἄλλης συμφορᾶς ἀτυχοῦντας Τεγεάτας. Ἡ διανομὴ τῶν διαθέσιμων κεφαλαίων τοῦ Συνδέσμου πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, ἰδεῶν καὶ προσώπων ἀφίνεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ εἰς τὰ δύο τρίτα τῆς ὀλομελείας τοῦ συμβουλίου, μέχρις οὗ κανονισθῇ ἀπὸ τῶν μαθημάτων τῆς πείρας ὑπὸ τῆς γενικῆς τοῦ Συνδέσμου συνελεύσεως.

Οἱ καθέκαστον ὄργανισμοὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἀνωτέρω ἰδρυμάτων θέλουσιν ἀποφασισθῆ προσωρινῶς μὲν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τῆς ὀλομελείας τοῦ συμβουλίου, ὀριστικῶς δὲ ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ Συνδέσμου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ γεωργικὸν καὶ τὸ τεχνολογικὸν σχολεῖον, θέλουσι ληφθῆ ὑπ' ὄψιν αἱ τοπικαὶ περιστάσεις σχετικῶς πρὸς τὰ ἐν Ἑλβετία οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ὑποδείγματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πανήγυριν, θέλει ἀποβλέπει αὐτὴ εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν στοιχείων τῆς Ἀρκαδικῆς Πελοποννήσου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκθεσιν, θέλει συνδυασθῆ αὐτὴ πρὸς περιοδικούς διαγωνισμούς τῶν θετικῶν ἐπόψεων τῆς κοινωνικῆς προόδου, ἀπὸ τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας μέχρι τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τῶν κεντρικῶν τῆς Πελοποννήσου λαῶν.

Ἰδιαιτέρας τέλος μνείας εἶναι ἀξία ἢ ἐν τῷ Τεγεατικῷ Συνδέσμῳ ἔνωσις τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀγάπης ἐν τῇ κατὰ πᾶν ἔτος τελείᾳ ἐπισήμου ἐν Ἀθήναις ἱεροτελεστίας καὶ ἐταιριστικοῦ γεύματος εἰς σύμφιξιν τῶν ἀδελφικῶν μετὰ τῶν θιασωτῶν τῆς ιδέας δεσμῶν.

Τὸ ἐπόμενον κήρυγμα τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου πρὸς τοὺς φίλους, ἀδελφοὺς καὶ συμπολίτας τῶν Τεγεατικῶν κοινοτήτων εἶναι ἡ πρώτη πράξις τῶν πρώτων ἀρχῶν αὐτοῦ, τῆς ὁποίας τὴν θεμελιώδη ἔννοιαν ἐπικροτεῖ ἡ συνειδήσις τοῦ ἔθνους :

Ἐγκάρδιον ζωηρῶν ἀναμνήσεων ἐπιτελοῦμεν καθήκον ἀνακοινοῦντες ὑμῖν τὴν ἰδρυσιν τοῦ « Τεγεατικοῦ Συνδέσμου ».

Τὸν ἐνέπνευσεν ἡ πατριωτικὴ ἰδέα τοῦ Τεγεατικοῦ Λαοῦ, καὶ δὲν ὑπήρξαν οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ ἑταῖροι, εἰμὴ ἠχώ τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὅποια ἐκ τοῦ λαοῦ τούτου παρέλαβον. Διότι ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὔρεθῃ ὁ Τεγεάτης, ὅπου δῆποτε καὶ ἂν ἐργάζεται τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἐκεῖ εἰς τὴν Τεγεάν ἔχει προσηλωμένον τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχαϊκὴ τῶν Κοινοτήτων αὐτῆς φύσις ἐκ παίδων διαμορφώνει.

Ἀποτεινόμεθα πρὸς τὸν Λαὸν τῶν Τεγεατικῶν Κοινοτήτων καὶ καλοῦμεν αὐτὸν εἰς πρακτικὴν ἐπικοινωνίαν ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους σκοποῦ, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Τεγεατικὸς Σύνδεσμος συνεκέντρωσε τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν μελῶν. Ἀξίζει εἰς τὴν λαϊκὴν ἔννοιαν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἵνα μεταξὺ τῶν ἀπανταχοῦ Τεγεατῶν ὑπάρχῃ πάντοτε ἀκμαῖον κέντρον ἐνώσεως καὶ συνεργασίας. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐργάται τῆς Τεγεάς, οἱ μένοντες ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἔλαβον τὴν ζωὴν καὶ οἱ μακρὰν αὐτοῦ καταρτίζοντες τὴν βιωτικὴν τῶν οἰκονομίαν, θέλουσιν ἐξακολουθεῖν τὴν ἀποστολὴν τὴν ὁποίαν ἡ πατριωτικὴ ἰδέα ἐπιβάλλει.

Ἐξαιρέτως ὁ Τεγεατικὸς Σύνδεσμος ἀποβλέπει εἰς τὸν προβιβασμὸν τῶν Τεγεατικῶν Κοινοτήτων, ὑπὸ οἰκονομικὴν, ἐκπαιδευτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν. Εἴμεθα εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου καὶ οὐχὶ εἰς μάτην ἡ ἱστορία ἀναγράφει τὸ δικαίωμα τῆς Τεγεάς, ἵνα κατέχῃ τὴν ἐτέραν πτέρυγα τῆς Πελοποννησιακῆς παρατάξεως. Ποῦ εἶναι οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι καιροί ; Πρέπει νὰ ἐπανέλθουν.

Ἰδιαιτέραν ἔννοιαν ἔχει ἡ σημαία τοῦ Τεγεατικοῦ Συν-

δέσμου εἰς ἀλληλοβοήθειαν ἐν τῷ βαρεῖ ἀγῶνι τῆς ζωῆς, καὶ εἰς ἐπικουρίαν πρὸς τὴν ἐκτὸς τῆς Τεγεάς διασπειρομένην Τεγεατικὴν νεολαίαν. Ὁ Σύνδεσμος ἐννοεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὸ καθήκον νὰ πριστατεύσῃ τὴν ἀπειρίαν καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας αὐτῆς, εἴτε ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἴτε ἐν τῷ σταδίῳ τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἀκμῆς.

Πῶς λειτουργοῦσιν οἱ νόμοι, ὅποια εἶναι ἡ διοίκησις, ὅποια εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ὅποια τὰ φορολογικὰ πορίσματα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Τεγεατικῶν Κοινοτήτων, εἶναι μελέτημα ζωηροῦ διαφέροντος διὰ τὰ συνεταιρισθέντα τέκνα αὐτῶν. Εὐρισκόμενα ταῦτα ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπικρατείας, ἐννοοῦσι οὐχὶ νὰ ἀφήσωσιν ἀδρανῆ τὴν περίστασιν ταύτην τοῦ βίου τῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἱερῶν δικαιομάτων καὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τῆς γενετείας αὐτῶν γῆς. Ἐὰν ὅλαι αἱ Κοινότητες τῆς Ἑλλάδος ὀργανίσωσι τοιοῦτοτρόπως ἑαυτὰς, ὥστε νὰ ἔχωσι λαϊκὴν φωνὴν ἐν Ἀθήναις, ἐὰν πλησίον τῆς ἐπισήμου τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἐνεργείας λειτουργῶσιν ἐν τῷ μέτρῳ τῆς νομιμότητος καὶ οἱ ἑταιριστικοὶ τῆς ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὀργανισμοί, δὲν ἔχομεν ἀμφιβολίαν ὅτι καὶ μεγάλα θὰ πληρωθῶσι κενὰ καὶ πολλαὶ ἀτοπίαί θέλουσι παρέλθει.

Καλοῦμεν λοιπὸν εἰς ἔργον τὸν Λαὸν τῆς Τεγεάς. Ἐκαστῇ κοινότητι αὐτοῦ θέλει συκοινωνῆ μετὰ τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου δι' ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως, τοῦ εἰδικοῦ παρέδρου αὐτῆς (ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Δήμου ὑπὸ τοῦ δημάρχου) καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ὅπου ὑπάρχει τοιοῦτος. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται θέλουσιν ἀταποκρίνεσθαι μετὰ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πρῶτην τῶν Τεγεατικῶν Κοινοτήτων. Ἐχει τις ἐκ τούτων ἀνάγκην εἰς ἣν προσκόπτει ὁ συνοικισμὸς τῶν χωρίων καὶ κωμῶν; ἄς ἀποταθῇ ἡ ἐπιτροπὴ αὐτῆς πρὸς τὸν Τεγεατικὸν Σύνδεσμον. Ἐχει ἀνάγκην ἡ ἐκκλησία, τὸ σχολεῖον, ἡ κοινοτικὴ περιφέρεια ἐπικουρίας δραστηρικῆς; ἄς ἀποταθῇ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς πασχούσης κοινότητος πρὸς τὸν Τεγεατικὸν Σύνδεσμον. Ἐπάρχει ζήτη-

μά τι τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἐνδιαφέρουν τὸν γεωργικὸν τῆς Τεγέας πληθυσμὸν; ἂς ἀποταθῆ ἡ οἰκεία ἐπιτροπὴ πρὸς τὸν Τεγεατικὸν Σύνδεσμον. Συμβαίνει ἀδικίαι τις, καταπίσεις ἢ οἰκονομικὴ συμφορὰ εἰς τὰ μέλη Κοινοτήτος τινος; ἂς ἀποταθῆ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς πρὸς τὸν Τεγεατικὸν Σύνδεσμον. Ὁ Τεγεατικὸς Σύνδεσμος θὰ ἐκτελέσῃ τὸ χρέος του, θὰ ὑπερασπισθῆ τὰς Κοινοτήτας τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, καὶ θὰ ἀποδείξῃ ἐν ἔργοις, ὅτι γόνιμος καὶ ἀληθῆς ιδέα κατοικεῖ εἰς τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ. Αἱ κοινοτικαὶ οὕτως ἐπιτροπαὶ θὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου ἐπὶ τῶν τοπικῶν τῆς Τεγέας ἀναγκῶν. Καὶ ἡ πείρα δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἀποδείξῃ πόσον ἡ συνάντησις αὕτη τοῦ ἐταιριστικοῦ πνεύματος πληροῖ οὐσιωδεστάτην τῆς κοινωνικῆς ιδέας πρόοδον.

Ἐπὶ τοιούτοις αἰσθήμασιν ἀποτείνομεν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν πρὸς τοὺς φίλους, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς συμπολίτας τῶν Τεγεατικῶν Κοινοτήτων. Οὔτε τόποι, οὔτε χρόνοι θὰ δυνηθῶσι ποτὲ νὰ μᾶς διαχωρίσωσιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Αὐγούστου 1885.

ΠΕΡΙ ΑΓΡΟΜΙΣΘΩΣΕΩΣ.

Ἀγρομισθώσεις εἶναι τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς, καθ' ὃ ὁ κύριος αὐτῆς παραχωρεῖ ἐπὶ μισθῷ τὴν χρῆσιν τῆς εἰς ἄλλον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐπιχειρήσεως ὑποθέτει, ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας ἀγρομισθωτῆς, γνωρίζων τὴν τέχνην τοῦ γεωργεῖν, ἔχων τὰ ἀναγκαῖα καλλιεργητικὰ κεφάλαια, ἠξέουρει νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὰ, κατὰ τὸν ὠφελιμώτερον τρόπον. Ἄντὶ νὰ ἀγοράσῃ τὴν γῆν ἀπαιτοῦσαν προκαταβολὰς μεγάλας, προτιμᾷ νὰ μισθώσῃ κτῆμα ξένον διὰ νὰ καλλιεργῆ. Δίδει λόγῳ μισθώματος εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ ἀκινήτου τὸν τόκον τοῦ ἀντιτίμου τῆς ἰδιοκτησίας, τὸ

δὲ ὑπόλοιπον τοῦ κεφαλαίου του ἐνασχολεῖ διὰ τὴν ἐντελῆ τῆς γῆς καλλιέργειαν.

Ἡ ἀγρομισθώσεις εἶναι ἐν χρήσει εἰς τόπους, ἐν οἷς ὑπάρχει μεγάλη κοινωνικὴ ἀνάπτυξις, ὁ ἐπιχειρηματίας δὲ καὶ ὁ γαιοκτῆτης γνωρίζουσι νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τῆς γῆς, προερχομένην, οὐ μόνον ἐκ τῆς παραγωγικῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἥτις δυνατὸν βαθμηδὸν νὰ βελτιωθῆ διὰ καλοῦ καλλιεργητικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρὸς ἐξόδου τῶν προϊόντων εὐκολιῶν, ἥτοι τῆς καταναλώσεως, τοῦ πλυθησμοῦ, τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τῆς ἀσφαλείας κλπ. Καὶ ὁ μὲν ἰδιοκτῆτης ἀρκεῖται νὰ λαμβάνῃ εἰς μετρητὰ τὴν ἀξίαν ταύτην, ὁ δὲ μισθωτῆς ἀφ' ἐτέρου θεωρεῖ συμφέρον του, ἂν ἐμίσθωσῃ πολυχρονίως, νὰ αὐξήσῃ διὰ λιπασμάτων τὴν παραγωγικὴν ἀξίαν τῆς γῆς πρὸς ὄφελός του, καὶ νὰ ὠφελῆται τοὺς τόκους τῶν κινουμένων κεφαλαίων του, οἵτινες ἀναβαίνουν ἀπὸ 10 μέχρι 40 τοῖς $\frac{0}{100}$ πολλαπλασίως.

Τὸ μίσθωμα, ἥτοι ἡ ἀξία τῆς γῆς, ὑπολογίζεται ἐν Ἀγγλίᾳ, λέγει ὁ Δελαβέρν, πρὸς 3 τοῖς 100 ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Ὅθεν, ἵνα ἔχῃ τις εἰσόδημα 3,000 δραχμῶν ἐκ τῆς γῆς, πρέπει νὰ καταθέσῃ δι' ἀγορᾶν αὐτῆς κεφάλαιον πάγιον 100,000 δραχμῶν. Ἴνα ἔχῃ ὁμοῦ εἰσόδημα ἴσου ποσοῦ, ὡς ἀγρομισθωτῆς, δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ κινήτῳ κεφάλαιον ἀνώτερον τῶν 30,000. Ἄν ὁ ἀγρομισθωτῆς διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀγοράσῃ γῆν καὶ τὴν μισθώσῃ εἰς ἄλλον, θὰ λαμβάνῃ ὡς ἰδιοκτῆτης 900 μόνον δραχμάς. Ἄν θελήσῃ νὰ τὸ καλλιεργήσῃ ὁ ἴδιος, δανειζόμενος τὰ ἐξόδα τῆς καλλιεργείας, δὲν θέλει ἴσως ἐργασθῆ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἐπὶ τοῖς ξένοις κεφαλαίοις, εἰμὴ ὅπως κερδήσῃ τοὺς τόκους τῶν καλλιεργητικῶν κεφαλαίων, τοὺς ὁποίους θέλει δώσῃ εἰς τὸν δανειστήν του. Διὰ τοῦτο, οὐδεὶς τῶν ἐχόντων μικρὰ κεφάλαια γεωργῶν θέλει νὰ γείνη γαιοκτῆτης, [προτιμᾷ δὲ τὸ ἔργον τοῦ ἀγρομισθωτοῦ.

Αἱ ἀγρομισθώσεις ἐγένοντο ἄλλοτε βραχυπρόθεσμοι, ἀμ-

φότεροι δὲ οἱ συμβαλλόμενοι ὅ,τε μισθωτῆς καὶ ὁ γαιοκτήτης, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους, ἐζήτουν ἐκ τοῦ ἀκινήτου κτήματος ὅλον τὸ δυνατόν ὄφελος. Ὁ γαιοκτήτης ἤθελε τὰς βραχυπροθέσμους μισθώσεις, αἵτινες τῷ ἐσυγχώρουν νὰ ὠφεληθῆται συνεχῶς ἐκ τῆς ἀυξήσεως τῆς ἀξίας τῶν μισθωμάτων πηγαζούσης ἐκ τοῦ ἀυξάνοντος συναγωνισμοῦ τῶν μισθωτῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ μισθωτῆς, ἀληθῆς παραδότης καλλιεργητῆς, μετεχειρίζετο τὴν γῆν ὡς κατακεκτημένον τόπον. Δι' αὐτὸν ἡ γεωργία ἦτο τέχνη τοῦ ἐξαντλεῖν τὸ ἔδαφος, τέχνη δηλαδὴ τοῦ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τὸ ἀκίνητον κτῆμα, τοῦ ὁποίου ἡ κυριότης δὲν ἀνήκειν εἰς αὐτὸν, πᾶν τὸ φ θ α ρ τ ὸ ν α ὕ τ η ς μ ἔ ρ ο ς, ὅλον του τὸν πλοῦτον, καὶ νὰ μὴν ἀφίνη εἰς αὐτὸ, κατὰ τὴν ἀποχώρησίν του, ἄλλο τι παρὰ μόνον τὸ ἄ φ θ α ρ τ ο ν, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὅποσον δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ εἰς ἐμπορεύσιμα προϊόντα, εἰς κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Ὑπὸ τοιούτους ὁρους εἶναι εὐκόλον νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι αἱ ἀγρομισθώσεις ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συμβαλλομένων. Οἱ ἰδιοκτῆται ἐπρωτίμων εἰσοδήματα βραδείας καὶ συμπεπλεγμένης πραγματοποιήσεως, προσερχομένης ἀπὸ δαπάνης καὶ προκαταβολῆς βελτιώσεων. Οἱ μισθωταὶ ἀφ' ἐτέρου ἦσαν πτωχοὶ καὶ ἠναγκασμένοι νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς σύστημα καλλιεργητικόν, σύμφωνον πρὸς τοὺς ὑπάρχοντας πόρους καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς. Ἐγγυήσεις ἐζήτουντο μόνον διὰ τὰς πληρωμὰς τοῦ μισθώματος, καὶ ὄχι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς γονιμότητος τῆς γῆς· αἱ δὲ ἐγυοδοσίαι καὶ προκαταβολαὶ, τὰς ὁποίας ἐζήτουν ἕνεκα τούτου, ἀφήρουν ἀπὸ τοὺς μισθωτὰς τῶν κτημάτων ἄρκετὰ κεφάλαια, μένοντα εἰς ἀδράνεια, ἐνῶ ἔπρεπε ταῦτα νὰ κινῶνται εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν νὰ γίνωνται παραγωγικώτερα, καὶ νὰ ἀποβαίνωσι πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους ὠφέλιμα.

Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἐποχῶν ἔφερε καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν. Ἡ πρόσδος τῶν φώτων ἐπέπρω-

το νὰ φέρῃ καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μεγίστην βελτίωσιν, ὥστε νὰ παύσῃ πλέον ἡ ἀνόητος καὶ πρὸς ὅλους ἀνωφελῆς κατάχρησις τῆς ἐξαντλήσεως τῆς γῆς. Καθιερώθη λοιπὸν ἐπὶ τῶν ἀγρομισθώσεων ἡ ἀρχή, ὅτι οἱ ἰδιοκτῆται καὶ οἱ μισθωταὶ ἔχοντες κοινὸν συμφέρον εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν μισθουμένων κτημάτων, ὀφείλουσι νὰ συμφωνῶσι ρήτρας εἰδικὰς, ἵνα ὠφεληθῆται ἕκαστος τῶν μερῶν ἐκ τῶν προκαταβολῶν του.

Μισθόνων ὁ ἰδιοκτῆτης τὴν γῆν του πρέπει νὰ ἔχῃ δύο σκοπούς· νὰ εἰσπράξῃ τὴν πραγματικὴν ἐπικαρπίαν, καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ κτῆμα του εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, χωρὶς δηλαδὴ νὰ χειροτερεύσῃ εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τὸ τέλος τῆς μισθώσεως, νὰ δύναται νὰ μισθωθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν, μάλιστα δὲ καὶ ἡ ἀξία τοῦ κτήματος καὶ τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος νὰ λάβωσιν ἀυξήσιν τινα. Ἄν ὁ ἰδιοκτῆτης προβλέπῃ χειροτέρευσιν εἰς τὸ κτῆμά του, τότε πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀποζημιωθῇ δι' αὐτὴν, ἀυξάνων ἀπ' ἀρχῆς τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος. Ἄν ὁμοῦς ὁ ἰδιοκτῆτης ἀποιτῇ βελτιώσεις, τότε ὁ μισθωτῆς πρέπει νὰ κρατήσῃ αὐτὰς ἀπ' ἀρχῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ μισθώματος, τὸ ὅποσον εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀυξάνει, καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐλαττόνεται.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, δὲν παρουσιάζεται δυσκολία, διότι ὁ ἰδιοκτῆτης πωλεῖ ὀλόκληρον τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους, καὶ ὁ μισθωτῆς ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ τὴν ἐξαντλήσῃ. Ὁ ἰδιοκτῆτης ἀπαλλοτριούται οὕτω ἕνός τῶν κυριωτέρων συστατικῶν τοῦ κτήματος, τῆς γονιμότητος αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὁ μισθωτῆς. Εἰς τὴν δευτέραν ὁμοῦς περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἰδιοκτῆτης δὲν πωλεῖ τὴν γονιμότητα, καὶ τὸ κτῆμα πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν κατάστασιν ὁ μισθωτῆς τὸ παρελάβεν, ἢ εἰς καλλιτέραν, διότι ὁ μισθωτῆς ἐπληρώθη τὰς βελτιώσεις, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπάρχει ὅλη ἡ δυσκολία. Ἴνα πεισθῶμεν δὲ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς εὐρέσεως κανόνων ἐξασφαλιζόντων τὸ μέλλον εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην, πρέ-

νά γνωρίσωμεν τὴν διαγωγὴν τῶν πλειοτέρων ἀγρομισθωτῶν, τῶν ὁποίων τὰ δόγματα συνοψίζονται ὑπὸ τοῦ Τάερως ἀκολουθῶς :

α') « Ζήτει πρὸ πάντων νὰ μισθώσης κτῆμα τὸ ὁποῖον, εἴτε διὰ καλλιτέρας καὶ πλουσίας (εἰς λιπασμούς) καλλιέργειας, εἴτε διὰ τῆς ὀλίγης ἐξαντλήσεως τῶν γαιῶν του, εὑρίσκειται εἰς εὐτυχή κατάστασιν. Δύνασαι ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς του νὰ προσφέρῃς, ἐπὶ ὀλίγα ἔτη, μίσθωμα διπλάσιον ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ ἔδιδες εἰς κτῆμα ἐξαντληθὲν καὶ πτωχεῦσαν, ἕνεκα φειδωλοῦς καλλιέργειας, ἢ ἀπὸ μισθωτῆν ἐπιτήδειον. Εἰς τὸ πρῶτον ἠμπορεῖς νὰ καταβάλῃς τὰς μεγαλειτέρας ἐφευρέσεις τῆς τέχνης διὰ νὰ τὸ ἐξαντλήσης, ἐνῶ εἰς τὸ τελευταῖον δὲν εἰμπορεῖς παρά νὰ ἀκολουθήσης τὸν συνήθη δρόμον.

β') « Καλλιέργει μόνον δημητριακοὺς καρποὺς, εἰς ὅσα μέρη τοῦ κτήματος εἶναι τοῦτο δυνατόν. Ἀπολύτως τίποτε διὰ τὰ κτήνη, διότι ταῦτα δὲν πληθύνουσιν ἀμέσως τὴν καλλιτέραν τροφήν καὶ διότι, εἰς τὸ μικρὸν διάστημα τῆς μισθώσεώς σου, δὲν θὰ ἔχῃς καιρὸν νὰ ἀποζημιωθῇς ὀλόκληρον τὴν οὐσίαν τῶν λιπασμῶν, τοὺς ὁποίους διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν μετεχειρίσθῃς.

γ') « Μεταξὺ τῶν ἀγρομισθωτῶν καλλιέργειᾶν, καλλιέργει ἐκεῖνας ὅσαι δίδουσι τὸ μεγαλῆτερον χρηματικὸν εἰσόδημα, ἐλαιοφόρους σπόρους, λινάριον, κάνναβιν, καπνὸν κττ. Καὶ ἂν δὲν δύνασαι νὰ ἀναλάβῃς ὁ ἴδιος τοιαύτας καλλιέργειας, ὑπομίσθωσον τὸ ἔδαφος εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους τῶν πέριξ, ἀντὶ πληρωμῆς εἰς χρήματα, ἢ ἀντὶ μέρους τῶν προϊόντων. Ἄν τὰ προϊόντα ταῦτα δὲν παράγωσιν ἄχυρον, δὲν σημαίνει πολὺ, διότι κατὰ τὸ σῆμα ἀπαγορεύεται διὰ τῶν μισθωτηρίων ἐγγράφων ἢ ἐκποίησις τοῦ ἀχύρου, ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἔχῃς τὴν τόλμην νὰ ἐκποιήσης φανερά μεγάλην αὐτοῦ ποσότητα.

δ') « Ἐπειδὴ τὰ προϊόντα ταῦτα ἀπαιτοῦσι πολὺν λιπασμὸν,

καὶ σὺ θὰ παράγῃς μικρὰς ποσότητας ἐξ αὐτῶν, περιορίζου νὰ καλλιεργῇς αὐτὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς τοῖς εἰς καλὴν κατάστασιν ἀκόμη εὑρισκομένοις καὶ τοῖς πλησιέστεροις τῆς ἀγροικίας. Οὕτως αἱ μετακομίσεις εἶναι ὀλιγοχρονιότεραι καὶ εὐθηνότεραι. Ἄν προσέτι, κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς μισθώσεώς σου, οἱ ἄλλοι ἀγροὶ δὲν δύνανται νὰ παράξωσι τίποτε, εἶσαι ἀρκούντως ἀποζημιωμένος διὰ τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα καὶ θὰ ἔχῃς μάλιστα δικαίωμα νὰ παραπονησῇς διὰ τὴν στέρωσιν τοῦ ἐδάφους, καὶ νὰ ζητῇς ἐλάττωσιν τοῦ μισθώματος. Ἐκτὸς τούτου, τὰ πλησίον ἐδάφη ποιοῦσιν ἐπίδειξιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἰδιοκτῆτου, καὶ ἂν εἴπῃ ὅτι τὸ λίνον, τὸ κόλζα ἢ ὁ καπνὸς ἐξαντλοῦσι τὸ ἔδαφος, δύνασαι νὰ ἀναφέρῃς περὶ τοῦ καλοῦ σίτου ὅστις αὐξάνει ἐκεῖ πλησίον. Ἄλλὰ μὴ μεταφέρῃς ποτὲ κόπρον εἰς τοὺς ἀγρούς, ὅσοι ἔχουσι μεγαλιτέραν ἀνάγκην, διότι ὁ πτωχὸς ἀγρὸς δὲν πληθύνει ποτὲ τὸν πρῶτον λιπασμὸν.

ε') « Τὰ πρῶτα ἔτη ποιεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ ἀρότρου, τῆς σβάρνας, τοῦ κυλίνδρου, τὴν ἐντελεστέραν ἐργασίαν, ἵνα καταστρίψῃς τὰ ἀχρηστα χόρτα, καὶ θέσῃς εἰς ἐνέργειαν ὅλους ὅσους τὸ ἔδαφος περιέχει λιπασμούς. Αὐξήσον διὰ τοῦτο τὰ ζεύγη. Ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως θὰ ἀποζημιωθῇς ἀρκούντως. Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ τὸ τέλος τῆς συμφωνίας, πρέπει νὰ παραιτήσῃς τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐργασίας, ἵνα δυνηθῇς νὰ ὀλιγοστεύσῃς τὰ ζεύγη καὶ τὰ μεταχειρισθῇς εἰς προσθέτους ἐπιχειρήσεις παραγούσας πλειότερον.

ς') « Θὰ ὠφελῆθῃς πολὺ, ἂν σοὶ συγχωρηθῇ νὰ ἀνοίξῃς παλαιὸν λειβάδιον, ἢ νὰ ἐκχερσώσῃς δασῶδες μέρος. Ὅταν ζητῇς νὰ μισθώσῃς ἀγροικίαν, προσπάθησον νὰ ἐπιτύχῃς ἔχουσιν τοιαῦτα. Ἀφιέρωσον δὲ τότε ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὰς γαῖας ταύτας ὅλας τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας δύνασαι νὰ διαθέσῃς. Αἱ τοιαῦται γαῖαι, καλλιεργούμεναι, θὰ σοὶ δώσωσι κατ' ἀρχὰς ἀφθόλους καὶ καλοὺς δημητριακοὺς καρποὺς, ἀκολουθῶς δὲ θὰ παράγωσιν ἀκόμη ἄνευ λιπασμάτων ἱκανῶς μέχρι

τέλους τῆς συμφωνίας. Ὀλίγον φρόντιζον, ἂν τότε θὰ εἶναι ἐντελῶς ἐξηντλημένοι.

ζ') α) Ἄν σοὶ ἐδόθησαν ζῶα εἰς μίσθωσιν καὶ ὀφείλεις νὰ τὰ ἀποδώσῃς κατὰ τὸ τέλος τῆς συμφωνίας, ἀφαίρεσον πρότερον τοὺς καλλιτέρους ἵππους, βόας κτλ. καὶ ἀντικατάστησον αὐτοὺς δι' ἄλλων χειροτέρων, ἢ μᾶλλον πλήρωσον εἰς χρήματα ὅσα ζῶα ἀπεφάσις νὰ λείψωσι, διότι εἰς τὰς τοιούτου εἴδους ἐκτιμήσεις τὸ καλὸν ζῶον ἐκτιμᾶται συνήθως ὀλιγώτερον, ἀναλόγως τοῦ κακοῦ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς συμφωνίας πρέπει νὰ μὴν ἀφίνης τὸν ταῦρον εἰς τὰς ἀγελάδας, διότι ἡ παράτασις τῆς γαλουχίας τῶν μὴ ἐγκύων ἀγελάδων θὰ σὲ ἀποζημιώσῃ πλειότερον ἀφ' ὅ,τι ἤθελον δώσει αἱ ἀρτίτοκοι κλπ.»

Ἡ τακτικὴ αὕτη τοῦ πονηροῦ ἀγρομισθωτοῦ ἱκανῶς δεικνύει τὴν ἀνάγκην πρακτικῶν συμφωνιῶν μὴ συγχωρουσῶν εἰς αὐτὸν τοιαύτας καταχρήσεις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρήσιμον εἶναι ἐν τοῖς μισθωτηρίοις ἐγγράφοις νὰ ὑποχρεῶνται οἱ ἀγρομισθῶται ἐπὶ τῶν ἐξῆς θεμάτων :

1) Νὰ διατηρῶσι πάντοτε ἐντὸς τοῦ κτήματος πραγματικὸν ποσὸν ζῶων ἐργατικῶν καὶ παραγωγικῶν ὠρισμένης ἀξίας, τὸ ὅποιν νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένον κατὰ τῆς ἐπιζωστίας καὶ τῆς πυρκαϊᾶς παρά τινι ἀξιοχρέωῃ ἑταιρίᾳ. Τοῦτο δὲ ἵνα παράγῃται κόπρος καὶ λιπαίνῃται ἡ γῆ.

2) Νὰ μὴν ἀνοίγωσιν ἀλλὰ μάλιστα νὰ δημιουργῶσι λειβάδια, ὠρισμένης ἐκτάσεως, εἰς προσδιωρισμένον μέρος. Ἡ παραγωγή τοῦ χόρτου δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ἔδαφος· ἐκτὸς τούτου, διὰ τὴν κατανάλωσιν τοῦ χόρτου οἱ ἀγρομισθῶται διατηροῦσιν ἐξ ἀνάγκης ζῶα τὰ ὅποια μεταβάλλουσιν αὐτὸ εἰς κόπρον.

3) Νὰ μὴ σκάπτωσι τὰ κτηνοτροφικὰ χόρτα ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ σπόρου αὐτῶν, διότι τὰ φυτὰ ἐξαντλοῦσι τὸ ἔδαφος πλειότερον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὠριμάνσεως τῶν καρπῶν των.

4) Νὰ φυλάττωσι μεταξὺ τῆς ἀροσίμου καὶ ποσφύτου ἐπιφανείας ἀναλογίαν τινα. Ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ἥμισυ τοῦ κτήματος σχηματίζει φυσικὸν ἢ μόνιμον λειβάδιον, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ, τὸ ἀρόσιμον, μόλις κατὰ τὸ ἐν τέταρτον καλλιεργεῖται πρὸς παραγωγὴν προϊόντων χρησίμων εἰς τὴν τροφήν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δὲ ἄλλα τρίτα τέταρτα αὐτοῦ σπείρονται ριζοφόρα ἢ τεχνητὰ λειβάδια, χρήσιμα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ὥστε τὰ $\frac{1}{8}$ τοῦ κτήματος ποράγουσι κτηνοτροφικὰ φυτὰ.

5) Νὰ ρίπτωσι, κατ' ἔτος, χάριν λιπασμοῦ δόσιν τινα μάργας ἢ ἀσβέστου, ἐπὶ ὠρισμένου ἀριθμοῦ στρεμμάτων τῆς μισθωμένης γῆς.

6) Νὰ καθιστῶσιν εἰς καλὴν κατάστασιν παραγωγῆς ὠρισμένας ἐκτάσεις ἀγόνων γαιῶν.

7) Νὰ ποτίζωσι τὰ λειβάδια καὶ ρίπτωσιν ἐπ' αὐτῶν λιπάσματα.

8) Νὰ φυτεύωσι καθ' ὠρισμένας ἐποχὰς δένδρα καὶ νὰ διατηρῶσι τὰ ὑπάρχοντα.

9) Νὰ κατασκευάζωσι καὶ διατηρῶσι δρόμους, χάνδακας καὶ φραγμούς.

10) Ἐκτὰ δὲ τὰ τελευτῶσα ἔτη τῆς μισθώσεως νὰ ἀκολουθῶσιν ὠρισμένην ἐπισποράν, ἀπαγορευομένης τῆς συλλογῆς δύο προϊόντων δημητριακῶν κατὰ συνέχειαν, νὰ ἀφίνωσι τὰ ἄχυρα πρὸς χρῆσιν τοῦ νέου μισθωτοῦ, καὶ νὰ ἀφίνωσι ὠρισμένην ποσότητα κόπρου κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των.

Ἐπὶ τέλους, δύναται νὰ συμφωνηθῇ, ὅτι ἡ ἀγρομισθῶσις εἰμπορεῖ νὰ διαρκῆσῃ ἐπὶ πολλὰς διαδοχικῶς περιόδους, λαμβανομένης ὡς βάσεως τῆς κατὰ πρῶτον συμφωνηθείσης. Αἱ τοιαύτης ὁμῶς φύσεως συμφωνίαι εἶναι εὐπραγματοποιήτοι μόνον μεταξὺ ἀνθρώπων, οἵτινες ἐννοοῦσι νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς γεωργικὰς περιστάσεις, καὶ χωρὶς νὰ προσδιορίσωσι λεπτομερείας ἐπισπορᾶς, περιορίζονται νὰ συνεννοή-

θῶσιν εἰς τὰς βάρσεις μόνον τῆς καλλιεργείας. Διὰ τοῦτο, θέλοντες νὰ συνδυάσωσι τὸ συμμέρον τοῦ ἐδάφους μετὰ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ μισθωτοῦ, ἐζήτησαν καὶ ἄλλας ἐγγυήσεις ἐξασφαλιζούσας ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἰς τινὰς ἀγρομισθώσεις, ὁ ἰδιοκτῆτης, ἀφοῦ συνεννοήθη ἀπ' ἀρχῆς μετὰ τὸν ἀγρομισθωτὴν περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ὡς ἐγγιστα ἀξίας τῶν βελτιώσεων τὰς ὁποίας οὗτος ὀφείλει, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμφωνίας, νὰ ἐκτελέσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν μισθωτὴν κατὰ τὸ τέλος τῆς μισθώσεως, κατὰ διάγνωσιν πραγματογνωμόνων. Κατὰ συνέπειαν γίνονται δύο αὐτοφίαι πραγματογνωμοσύνης, μία κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συμφωνίας, καὶ μία ἄλλη κατὰ τὴν ἐκ τοῦ κτήματος ἐξοδὸν τοῦ μισθωτοῦ. Κατὰ τὴν τελευταίαν τύτην αὐτοφίαν βεβαιοῦται ἡ ὕπαρξις, ὅχι μόνον τῶν οἰκοδομῶν, τῶν χανδάκων, τῶν δρόμων, τῶν φυτειῶν, τῶν ὀχετῶν κλπ. ἀλλ' ἀκόμη, τὸ καὶ σπουδαιότερον, αἱ καλλιεργητικαὶ βελτιώσεις, τὰ ἐν τῷ ἐδάφει λιπάσματα, ἢ τὰ εἰς σωρὸν εὕρισκόμενα, οἱ ὀρυκτοὶ λιπασμοὶ, τὰ βαθεὰ ὀργώματα, ἢ σύναξις τῶν λίθων κλπ. Ἐπίσης ἐκτιμῶνται τὰ μόνιμα καὶ πρόσκαιρα λειβάδια καὶ οἱ ἀτυγχόμιστοι καρποὶ, τοὺς ὁποίους ὁ ἀγρομισθωτὴς συμφωνεῖ ἔκτοτε νὰ ἀφήσῃ, κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του. Ὅρίζεται δὲ ἐν τῷ μισθωτηρίῳ ἂν τὰ προϊόντα ταῦτα θὰ πληρωθῶσι κατὰ τὴν τρέχουσαν τότε τιμὴν, ἢ μόνον κατὰ τὰ ἐξοδα τῆς καλλιεργείας των. Βέβαιος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἀγρομισθωτὴς, ὅτι ἀναχωρῶν θὰ ἀποζημιωθῇ ὅλας τὰς προκαταβολὰς του, μεταχειρίζεται τὸ μισθωθὲν ἔδαφος ὡς καλὸς πατὴρ οἰκογενείας, καὶ ὡς ἰδιοκτῆτης φροντίζων περὶ τοῦ μέλλοντος.

Η. Γ.